

Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Studies

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Zdravotně sociální fakulta
Katedra sociální práce

Diplomová práce

Dostupnost a využívání sociálních služeb romskou menšinou v Prachaticích

Vypracovala: Bc. Petra Zůnová
Vedoucí práce: PhDr. David Urban, Ph.D.

České Budějovice 2014

ABSTRAKT

Problematika dostupnosti a využívání sociálních služeb romskou menšinou v Prachaticích je velmi aktuálním tématem. Všechny poskytované sociální služby jsou uvedeny v zákoně o sociálních službách. Hlavním posláním tohoto zákona je chránit práva a oprávněné zájmy jedinců, jež jsou v prosazování svých zájmů oslabeni, a to z různých důvodů. Těmito důvody mohou být např. věk, rasa, zdravotní postižení, krizová životní situace, nedostatečně podnětné sociální prostředí atd. Je to tedy soubor činností zajišťujících pomoc a podporu osobám za účelem sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení.

Teoretická část této práce obsahuje definování a vysvětlení pojmů souvisejících se zpracovávaným tématem. Cílem předkládané diplomové práce je zmapování sociálních služeb, které využívá romská menšina v Prachaticích. Práce se zaměřuje na využívání neziskových organizací sociálních služeb romskými občany a institucionální dostupnost sociálních služeb reagující na řešené sociální problémy romské populace.

Za účelem naplnění cíle práce byly stanoveny následující tři výzkumné otázky.
VO 1: S jakými problémy se romská menšina na organizace sociálních služeb obrací?
VO 2: Reflektují nabízené sociální služby v Prachaticích problematiku romské populace?
VO 3: Jaké neuspokojené sociální potřeby mají Romové v Prachaticích?

Pro výzkumnou část diplomové práce byla zvolena kvalitativní metodologie, která umožnila zachycení dynamiky názorů a postojů všech informantů/tek. Data byla sbírána za využití metody polostrukturovaného rozhovoru. Rozhovory byly zaměřeny na známé a využívané organizace sociálních služeb romskou menšinou v Prachaticích, na frekvenci jejich využívání, využívané sociální služby, řešené rodinné problémy Romů, způsoby řešení těchto situací, dále na jejich neuspokojené sociální potřeby a v neposlední řadě také na chybějící sociální služby v Prachaticích. Výzkumné šetření bylo zkoumáno jak z pohledu romských obyvatelů města Prachatic, tak z pohledu sociálních pracovníků z místních organizací sociálních služeb. Data byla sebrána celkem od 17 informantů/tek.

Získaná data byla zpracována pomocí metody zakotvené teorie. Po přepsání rozhovorů do elektronické podoby byly vyhledávány v textu jednotlivé kódy a pozdějším tříděním všech kódů bylo sestaveno několik kategorií (otevřené kódování). Následně byly hledány vztahy mezi jednotlivými kódy a kategoriemi (axiální kódování), na jejichž základě byly vyvozovány závěry diplomové práce.

Za významné poznatky, které vyplynuly z mého výzkumu, považuji fakt, že romská populace ve městě Prachatice zná jen devět organizací sociálních služeb, přičemž využívá těchto organizací pouze pět (Most naděje, Céčko, Coolna, Lungo Drom, Phénix). Navíc tyto sociální služby organizací využívají pouze sporadicky nebo vůbec. Mezi sociální služby, které Romové využívají, patří volnočasové aktivity, sociální poradenství, besedy ve školách, poskytování a zajišťování stravy, poskytování ubytování, individuální plánování, krizová intervence, úschova cenností, materiální pomoc, kontaktní práce, výměnný program, orientační testování, předškolní příprava a doučování.

Romové by uvítali větší zájem organizací sociálních služeb a jejich vstřícnost. Dále by je potěšilo více volnočasových aktivit na ubytovně, její lepší vybavenost společně s jejím okolím, více kultury pro Romy, romský klub v čele s romským sociálním pracovníkem. Romského sociálního pracovníka/pracovnici by uvítali i v jiné sociální službě a také u Městské policie Prachatice. Dále informanti/ky postrádají kontakt s majoritní společností, lepší časovou dostupnost městské hromadné dopravy a v neposlední řadě by uvítali změnu městského zastupitelstva. Pracovníci by v Prachaticích uvítali sociální službu, kde by byl dostupný psycholog i psychiatr pro děti a dospělé, dále větší četnosti návštěv o. s. Fokus České Budějovice, zhotovení sociálního bydlení a denního stacionáře pro bezdomovce, sociální službu pro děti do tří let, posílení terénní sociální práce a sociální službu, která by měla za cíl zaměstnávat brigádně Romy.

Dle sociálních pracovníků poskytované sociální služby v Prachaticích reflektují problematiku romské populace, ale ani přesto se tento fakt neodráží na větší četnosti romských návštěv. Z výsledků, které vzešly z provedených rozhovorů a získaných dat, lze formulovat následující tři hypotézy, na které by mohl odpovědět další provedený

výzkum. H1: Romská populace nejvíce využívá sociální poradenství. H2: Organizace poskytující sociální služby reagují na romskou problematiku. H3: Město Prachatice potřebuje posílit terénní sociální práci.

Poznatky, které tato práce přinesla, mohou poskytnout organizacím sociálních služeb v Prachaticích zpětnou vazbu na danou problematiku od romské menšiny. Tím mohou organizace dále reagovat na potřebnost konkrétních služeb, a to se může projevit na čtenějším využívání sociálních služeb v Prachaticích. Navíc mohou být získané informace podnětem pro další zkoumání této problematiky.

Klíčová slova:

Sociální práce

Sociální pracovník/pracovnice

Sociální služba

Rom/ka

Zákon o sociálních službách

ABSTRACT

Accessibility and use of social services by the Romany minority in Prachatice is a very topical issue. All social services provided are specified in the Social Services Act. The main mission of the aforesaid Act is to protect the rights and legitimate interests of individuals who are disadvantaged in the enforcement of their interests for various reasons. These reasons may include age, race, health handicap, critical life situation, insufficiently stimulating social environment, etc. So it is a set of activities helping and supporting people in their social inclusion and preventing their social exclusion.

The theoretical part defines and explains terms relating to the topic of the thesis. The objective was to map social services used by the Romany minority in Prachatice. The thesis examines the use of non-profit social services organizations by Romany citizens and the institutional accessibility of social services responding to the social problems of the Roman population.

In order to fulfil the objective of the thesis, the following three research questions were put. RQ 1: What are the problems concerning which the Romany minority contacts social services organizations? RQ 2: Do the social services offered in Prachatice reflect the issues of the Romany population? RQ 3: What social needs of the Romany people in Prachatice remain unsatisfied?

For the research part a qualitative methodology was used, which allowed to depict the dynamics of opinions and attitudes of all informants. The data were collected by means of a semi-structured interview technique. Interviews were focused on the social services organizations known and used by the Romany minority in Prachatice, on the frequency of their use, social services used, family problems of Romany people, methods of solving such situations, unsatisfied social needs and, last but not least, missing social services in Prachatice. The research examined both the views of Romany citizens of Prachatice and the views of social workers from the local social services organizations. The data were collected from 17 informants in total.

The obtained data were processed while using the grounded theory. After the interviews were transcribed into an electronic form, individual codes were searched in the text. Subsequent sorting of all codes resulted in several categories (open coding). Afterwards, relations between individual codes and categories were searched (axial coding), based on which the conclusions of the diploma thesis were drawn.

As an important finding that resulted from my research, I deem the fact that the Romany population in Prachatice knows only nine social services organizations and uses only five of them (Most naděje, Céčko, Coolna, Lungo Drom, Phénix). Moreover, they use the social services of these organizations only sporadically or not at all. The social services used by the Romany people include leisure time activities, social consultancy, visits at schools, provision and arrangement of meals, provision of accommodation, individual planning, crisis intervention, safekeeping of valuables, financial assistance, outreach work, exchange program, indicative testing, pre-school preparation and catch-up lessons.

The Romany people would welcome greater interest of social services organizations and their responsiveness. They would also appreciate more leisure time activities in their quarters, better facilities of the quarters and their surroundings, more culture for Romany people and a Romany club led by a Romany social worker. They would also welcome a Romany social worker in some other social services and at the Municipal Police of Prachatice. Informants lack contact with the majority society and better time availability of the urban mass transport and, last but not least, would welcome changes in the municipal government. Social workers would welcome a social service in Prachatice with a psychologist and psychiatrist available for children and adults, higher frequency of visits of the citizens' association Fokus České Budějovice, establishment of social accommodation facilities and a day-care centre for homeless people, social service for children up to three years, strengthening of the ground social work, and a social service aimed at hiring Romany people for temporary jobs.

According to the social workers, the social services provided in Prachatice reflect the issues of the Romany population but despite that this fact does not result in a higher

frequency of Romany visits. Based on the results derived from the interviews performed and from the data obtained, it is possible to formulate the following three hypotheses that could be addressed by another research. H1: The service most used by the Romany population is social consultancy. H2: Organizations providing social services respond to the Romany issues. H3: Prachatice needs to strengthen ground social work.

The findings revealed by this thesis may be used by the social services organizations in Prachatice as feedback from the Romany minority concerning the given issues. Thus the organizations can respond to the need of particular services, which may result in more frequent use of social services in Prachatice. Moreover, the obtained information may serve as an initiative for further examination of this issue.

Keywords:

Social work

Social worker

Social service

Romany

Social Services Act

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejich internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 15. 8. 2014

.....

Bc. Petra Zůnová

Poděkování

Ráda bych poděkovala všem, kteří mi jakkoliv pomohli při vypracování této práce. Největší poděkování patří panu PhDr. Davidu Urbanovi, Ph.D., mému vedoucímu práce, za pomoc, podněty, cenné rady, trpělivost, ochotu a čas.

OBSAH

ÚVOD.....	12
1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA.....	14
1.1 Obecná charakteristika města Prachatic	14
1.2 Sociální služby.....	15
1.2.1 Formy sociálních služeb	16
1.2.2 Druhy sociálních služeb.....	16
1.3 Stávající situace Romů v České republice.....	17
1.4 Stávající situace Romů v Prachaticích	18
1.5 Vybrané zdravotně sociální problémy romské menšiny v ČR a v Prachaticích	19
1.5.1 Sociální vyloučení Romů.....	20
1.5.2 Sociálně vyloučená romská lokalita	21
1.5.3 Bytová situace Romů	23
1.5.4 Zdravotní stav Romů	25
1.5.5 Nezaměstnanost Romů	27
1.5.6 Vzdělávání Romů	28
1.6 Vybrané sociálně patologické jevy.....	30
1.6.1 Prostituce a kuplířství	30
1.6.2 Užívání návykových látek	32
1.6.3 Trestná činnost.....	33
1.6.4 Zadluženost a lichva	33
1.6.5 Patologické hráčství.....	34
1.7 Vybraní poskytovatelé sociálních služeb v Prachaticích.....	35
2 CÍL PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY.....	42
2.1 Cíl práce.....	42
2.2 Výzkumné otázky	42
3 METODIKA.....	43
3.1 Metody a techniky sběru dat.....	43
3.2 Charakteristika výzkumného souboru	43
3.2.1 Etické aspekty sběru dat	45

3.3 Proces sběru dat	45
3.4 Metoda vyhodnocování dat	47
4 VÝSLEDKY	48
4.1 Výsledky cílového souboru – Romové/Romky.....	49
4.2 Výsledky cílového souboru – Sociální pracovníci/pracovnice	55
5 DISKUZE	60
6 ZÁVĚR	68
7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	71
8 PŘÍLOHY	80

ÚVOD

Romská populace řeší mnoho problémů, na které ovšem mohou reagovat určité sociální služby. Pro svou diplomovou práci jsem proto zvolila téma Dostupnost a využívání sociálních služeb romskou menšinou v Prachaticích. Svou práci jsem zaměřila právě na Prachatice, protože z tohoto města pocházím.

Myslím si, že využívání sociálních služeb je velmi aktuální téma. Neziskové organizace jsou financovány především z vnitřních a vnějších zdrojů. V dnešní době, tedy v období po hospodářské krizi, mnoho neziskových organizací zaniká, protože nemají dostatek financí na svou činnost. Proto se domnívám, že když už jsou sociální instituce zřízeny a financovány, měly by být i využívány.

Sociální služby jsou určeny všem občanům, tedy i romské populaci. V Prachaticích žijí také romští spoluobčané. Vzhledem k oboru, který studuji, a znalosti romské problematiky, jsem chtěla vědět, zda romská populace v Prachaticích využívá sociální služby či nikoliv. Z tohoto důvodu jsem se soustředila pouze na romskou menšinu.

V práci se zaměřím na vstupní informace do výše uvedené problematiky, kterou se budu snažit přiblížit v jednotlivých kapitolách teoretické části. Dále budu zjišťovat známé a využívané organizace sociálních služeb romskou menšinou v Prachaticích, frekvenci jejich využívání, využívané sociální služby, řešené rodinné problémy Romů, způsoby řešení těchto situací, dále neuspokojené sociální potřeby romské menšiny a v neposlední řadě také chybějící sociální služby v Prachaticích.

Cílem práce je zmapovat sociální služby, které využívá romská menšina v Prachaticích. V práci bude mapováno využívání neziskových organizací sociálních služeb romskými občany a institucionální dostupnost sociálních služeb reagující na řešené sociální problémy romské populace. Výzkumné šetření bude zkoumáno jak z pohledu romských obyvatelů města Prachatic, tak z pohledu sociálních pracovníků z místních organizací sociálních služeb. S ohledem na cíl práce jsem se rozhodla aplikovat kvalitativní metodologii. Data budou sebrána technikou polostrukturovaných rozhovorů od romských občanů města Prachatic a sociálních pracovníků/pracovnic

z místních organizací sociálních služeb. Získaná data budou zpracována pomocí metody zakotvené teorie.

Poznatky, které tato práce přinese, mohou poskytnout organizacím sociálních služeb v Prachaticích zpětnou vazbu na danou problematiku od romské menšiny. Tím mohou organizace dále reagovat na potřebnost konkrétních služeb, a to se může projevit na četnějším využívání sociálních služeb v Prachaticích. Navíc mohou být získané informace podnětem pro další zkoumání této problematiky.

1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

V prvních čtyřech kapitolách této diplomové práce se věnuji spíše úvodním informacím. Nejdříve se zaměřím na město Prachatice, dále na sociální služby, na stávající situaci v České republice a v neposlední řadě je také zmíněna stávající situace v Prachaticích. Tyto vybrané kapitoly byly do práce zařazeny proto, aby čtenáři snáze pochopili problematiku, kterou budu řešit v následujícím textu a ve výzkumné části této práce.

1.1 Obecná charakteristika města Prachatice

Město Prachatice bylo založeno ve 13. století v souvislosti se středověkou obchodní cestou zvanou Zlatá stezka, spojující Čechy a Bavorsko. Na této cestě se obchodovalo s Bavorskou solí, kterou do Prachatic dopravovali soumaři (Fencl, 2005).

Město mělo k 1. 1. 2013 11 219 trvale žijících obyvatel (Počet obyvatel ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností k 1. 1. 2013, 2014). Prachatice se nacházejí v jihozápadní příhraniční části České republiky v Jihočeském kraji. Spolu s nejbližším okolím náleží z geomorfologického hlediska do Šumavské soustavy, proto se v jeho blízkosti nachází také Národní park Šumava (Strategický plán rozvoje města Prachatice pro období let 2010-2014, 2009).

V 60. – 80. letech 20. století zaznamenalo město velký nárůst obyvatel, kdy se počet populace více než zdvojnásobil. Nyní počet obyvatel mírně klesá. Svou velikostí patří město Prachatice k menším, dnes již bývalým okresním městům. Od roku 2001 získalo mnoho ocenění za celkové zlepšení kvality města (Prachatice, 2013).

Městem prochází silnice II/141, která zajišťuje dostupnost města Vodňany a také hlavního města Prahy. Druhým směrem zajišťuje tato trasa dostupnost města Volary a dále státní hranice s Německem s hraničním přechodem Strážný. Silnice II/143 umožňuje trasu do Českého Krumlova, silnice III/14128 pak nabízí dostupnost do krajského města České Budějovice. Město leží na železniční trati Číčenice – Volary,

ale tato železniční trasa nepředstavuje významný železniční uzel (Strategický plán rozvoje města Prachatice pro období let 2010-2014, 2009).

V roce 2003 se město Prachatice stalo obcí s rozšířenou působností. Správní obvod města zahrnuje území 44 obcí (Strategický plán rozvoje města Prachatice pro období let 2010-2014, 2009).

Strategický plán rozvoje města Prachatice pro období let 2010-2014 uvádí: „Město Prachatice je od 26. března 2009 prostřednictvím celostátního projektu Národní síť Zdravých měst ČR zařazeno v mezinárodním „Projektu Zdravé město“ a mezinárodním programu „místní Agenda 21“ probíhajícími pod patronací Organizace spojených národů a jejích institucí (Světová zdravotní organizace WHO). V této souvislosti město Prachatice od května 2009 realizuje projekt „Prachatice – Zdravé město“. Protože se město dlouhodobě zaměřuje na trvale udržitelný rozvoj a kvalitní životní prostředí, komunikaci s občany a podporu činností neziskových organizací, krátce po vstupu do NSZM město postoupilo v její struktuře do vyšší kategorie a ke konci roku 2009 bylo oceněno za rychlý postup nového člena ke kvalitě Zdravého města a Místní agendě 21 za rok 2009 (2009, s. 10).“

1.2 Sociální služby

Veškeré sociální služby upravuje zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, a dále prováděcí Vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádí zákon o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

Hlavním posláním zákona o sociálních službách je chránit práva a oprávněné zájmy jedinců, jež jsou v prosazování svých zájmů oslabeni, a to z různých důvodů. Tyto důvody mohou být např.: věk, rasa, zdravotní postižení, krizová životní situace, nedostatečně podnětné sociální prostředí, atd. (Otázky a odpovědi k zákonu č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a k zákonu č. 109/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o sociálních službách, 2013).

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů definuje sociální služby jako: „Činnost nebo soubor činností podle tohoto zákona

zajišťujících pomoc a podporu osobám za účelem sociálního začlenění nebo prevence sociálního vyloučení.“ Jak uvádí Matoušek (2008, s. 203): „Sociální služby poskytované oprávněnými osobami směřují ke zvýšení kvality klientova života a ochraně jeho zájmů či zájmů společnosti.“

1.2.1 Formy sociálních služeb

Sociální služby mohou být poskytovány ve třech formách. Poskytují se služby pobytové, ambulantní a terénní. Pobytové sociální služby jsou spojené s ubytováním v zařízeních sociálních služeb. Ambulantní jsou takové služby, za kterými osoba dochází nebo je doprovázena nebo dopravována do zařízení sociálních služeb a součástí služby není ubytování. Terénními službami se rozumí ty služby, které jsou jedincům poskytovány v jejich přirozeném sociálním prostředí (Česko, 2006).

1.2.2 Druhy sociálních služeb

Rozlišujeme tři druhy sociálních služeb.

❖ Sociální poradenství

Sociální poradenství je základní činnost při poskytování všech druhů sociálních služeb. Zahrnuje dva typy, a to základní a odborné sociální poradenství. Základní sociální poradenství je upraveno v § 37 zákona o sociálních službách a je definováno jako poskytování potřebných informací, které přispívají k řešení nepříznivých sociálních situací. Odborné sociální poradenství se zaměřuje na potřeby jednotlivých okruhů sociálních skupin osob v občanských, manželských a rodinných poradnách, dále v poradnách pro seniory, pro osoby se zdravotním postižením, pro oběti trestných činů a domácího násilí. Zahrnuje také sociální práci s osobami, jejichž způsob života může vést ke konfliktu se společností. Součástí je i půjčování kompenzačních pomůcek (Česko, 2006).

❖ *Služby sociální péče*

Služby sociální péče pomáhají jedincům zajistit jejich fyzickou a psychickou soběstačnost. Cílem je umožnit v nejvyšší možné míře zapojení do běžného života. A v případech, kdy toto vylučuje jejich stav, zajistit jim důstojné prostředí a zacházení s nimi (Česko, 2006).

❖ *Služby sociální prevence*

Služby sociální prevence napomáhají zabránit sociálnímu vyloučení osob, které jsou tímto jevem ohroženy. Cílem těchto služeb je napomáhat osobám k překonání jejich nepříznivé sociální situace a chránit společnost před vznikem a šířením nežádoucích společenských jevů (Česko, 2006).

1.3 Stávající situace Romů v České republice

Základní údaje o počtech a početním vývoji Romů pocházejí ze sčítání lidu a z dřívější evidence národních výborů. Při statistickém zjišťování Romů hraje velkou roli, koho lze za příslušníka romské populace považovat nebo kdo by za něj měl být považován. Ve vyspělých zemích je zdůrazňována nutnost vlastní etnické identifikace, nikoliv označování osob za příslušníky určitého etnika (Davidová a kol., 2010). Jak uvádí Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti (2006, s. 10): „Za Roma považujeme takového jedince, který se za Roma sám považuje, aniž by se nutně k této příslušnosti za všech okolností (např. při sčítání lidu) hlásil, a/nebo je za Roma považován významnou částí svého okolí na základě skutečných či domnělých (antropologických, kulturních nebo sociálních) indikátorů.“ Věrohodnost oficiálních pramenů však ovlivňuje skutečnost, že Romové mají ke sčítání a podobným věcem nedůvěru, brání se jakékoli evidenci a k romské národnosti se raději nehlásí (Jakoubek, Budilová, 2008). Z výše uvedených důvodů se při sčítání lidu (2001, 2011) rapidně snížil počet Romů, kteří se ke své národnosti

přihlásili. Jejich počet je ve skutečnosti mnohonásobně větší, než uvádějí dostupné prameny. Proto lze počet romské menšiny pouze vyjádřit odhadem.

V roce 2001 se k romské národnosti přihlásil pouze nepatrný zlomek romské menšiny. Důvodem mohly být jednak obavy z diskriminace, neidentifikace se s romskou menšinou a především skutečnost, že Romové nepřikládají slovu „národnost“ takový význam jako většinová společnost. Po celém světě žije v současné době asi 12 milionů Romů. Evropané je dříve považovali za Turky nebo Egyptany, proto mají Romové původ názvu „gypsies“ (Glajar, Radulescu, 2008). Odhadované počty Romů v České republice (220 – 250 000) jsou mnohonásobně vyšší než počet těch, kteří se k romské národnosti přihlásili. V roce 2001 se ke své národnosti v České republice přihlásilo přesně 11 746 Romů a v roce 2011 to bylo přesně 13 150 romských obyvatel. Zde je třeba také zmínit, že v roce 2001 na otázku národnosti neodpovědělo 173 000 obyvatel, zatímco v roce 2011 neodpovědělo 2,74 miliónu lidí (Předběžné výsledky Sčítání lidu, domů a bytů 2011, 2013).

1.4 Stávající situace Romů v Prachaticích

V roce 2013 byl uskutečněn kvalifikovaný odhad počtu příslušníků romské menšiny v krajích za rok 2012. Početní zastoupení obyvatel romské menšiny ve správním obvodu obce s rozšířenou působností Prachatice (dále jen SO ORP Prachatice) lze pouze odhadovat na základě terénní sociální práce romských poradců a terénních pracovníků. Ve SO ORP Prachatice žije (k 1. 1. 2013) 33 449 obyvatel (Počet obyvatel v obcích České republiky k 1. 1. 2013, 2014). Z tohoto počtu bylo odhadem 500 Romů. Dle sčítání lidu v roce 2011 se k romské menšině přihlásilo pouze 18 Romů (Slivka, 2013). Ve městě Prachatice k 1. 1. 2013 žije trvale 11 219 obyvatel (Počet obyvatel ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností k 1. 1. 2013, 2014). Národnostní složení města je: „Česká národnost – 94,78 %, Slovenská – 1,83 %, Německá – 0,35 %, Moravská – 0,23 %, Ukrajinská – 0,14 %, Romská – 0,08 %, Polská – 0,04 %, Ruská – 0,03 %, Vietnamská – 0,03 %, Slezská – 0,01 %, Ostatní národnosti – 0,41 %, Nezjištěno – 2,09 %.“ V Prachaticích žije odhadem 0,08 %

romských obyvatel, což znamená, že zde žije přibližně 140 Romů (Statistické informace: Prachatice, 2012). Odborná referentka pro komunitní plánování města Prachatice uvedla, že ve městě jsou nejvíce zastoupeni Olašští Romové. Jejich počet odhadla na 150 až 200. Toto číslo se téměř shoduje se statistickými údaji (Rabenhauptová, 2014).

1.5 Vybrané zdravotně sociální problémy romské menšiny v ČR a v Prachaticích

Vybrané zdravotně sociální problémy romské menšiny jsem zařadila do teoretické části proto, abych ukázala problematiku, na kterou mohou reagovat určité sociální služby. Tato otázka se týká celé České republiky, tedy i zkoumaného města Prachatice. Z tohoto důvodu jsem tuto kapitolu zařadila do teoretické části, abych mohla s popsávanými jevy dále pracovat i ve výzkumné části této práce.

Romové mají velmi pestrou škálu sociálních a zdravotních problémů, se kterými se musejí potýkat sociální pracovníci. Velice často se u této menšiny vyskytují i problémy spojené s trestnou činností, kriminalitou a se sociálně patologickými jevy (Raichová, 2001).

Majoritní společnost se od minority odlišuje svými představami o důstojném životě a rozdílnou mírou příležitostí k naplňování těchto představ. Majoritní společnost nebo někdo z minoritní společnosti začíná považovat tyto rozdíly za problematické až tehdy, vedou-li jednu nebo obě součásti společnosti k jednání, které zvyšuje míru pociťovaného rizika, narušuje zvyklosti a vede k pochybnostem o účinnosti zavedených a uznávaných způsobů řešení a k pochybnostem o možnosti vyvolat žádoucí změnu. Prvním signálem takového vývoje mohou být pocity nejistoty a bezvýchodnosti (Matoušek, 2001).

Renzetti, Curran a Maier (2012) uvádí několik základních poznatků o romské rodině, které velmi souvisejí s dnešními sociálními problémy romské populace. Dříve romská rodina poskytovala ekonomické a sociální zabezpečení jejím členům. Hlavním úkolem byla socializace a výchova nových členů rodiny. Pro romskou populaci byl typický velký počet dětí a patriarchát muže. Otec zajišťoval rodině příjem, staral se

o výchovu svých synů a romské ženy se staraly o dcery a o domácnost. Pokud muž nepřinášel rodině peníze, obstarávala žena i obživu rodiny. Role nejstaršího bratra a nejstarší sestry byla neopomenutelná. Nejstarší syn zastupoval svého otce v jeho nepřítomnosti, zajišťoval ochranu matce a ostatní sourozenci jej museli poslouchat. Nejstarší dcera přebírala po matce nejen výchovu mladších sourozenců, ale i péči o domácnost. Dnes se nejzřetelněji změnila pozice romské ženy, a to v subjektivním vnímání i ve vnímání ostatních členů komunity. Primární role romské ženy sice stále spočívá v péči o domácnost a o malé děti, avšak postavení romské ženy vůči romskému muži má tendenci směřovat k rovnocennosti, což je nejvíce vidět u mladší generace (Kajanová, Matulay, Urban, 2010).

Město Prachatice se také potýká se zdravotně sociální problematikou u romské menšiny. Dle materiálů od odborné referentky pro komunitní plánování ve městě Prachatice se řeší zdravotní problematika zejména v těchto oblastech: asistence při doprovodu k lékaři, ohlášení změny zdravotní pojišťovny, řešení registrace u lékařů, poradenství k nařízené léčbě, posuzování hygienických podmínek bytu, kompenzační pomůcky, léčení nemoci, zlepšení prevence atd. Do sociální problematiky u romské menšiny v Prachaticích spadají nejvíce tyto problémy: nepojistné sociální dávky, dávky pro osoby se zdravotním postižením, invalidní důchody, asistence při doprovodu na úřady, pomoc s vyplňováním formulářů, pomoc s chápáním obsahu úředních dokumentů, dluhová problematika se sestavováním splátkových kalendářů, problematika zaměstnávání, pomoc při sepisování žádostí o upuštění od potrestání, podmíněné propuštění z výkonu trestu odnětí svobody, bytová situace, vyloučená lokalita Krumlovská 39, poradenství k péči o dítě apod. (Rabenhauptová, 2014). Na tuto problematiku se snaží v Prachaticích reagovat některé sociální a doprovodné služby, které blíže specifikuji níže, v kapitole 1.7.

1.5.1 Sociální vyloučení Romů

Jak uvádí Agentura pro začleňování romských komunit (2008, s. 8): „Sociálním vyloučením se rozumí stav, kdy jedinec (nebo sociální skupina) je vyloučen

z ekonomického a sociálního života (z trhu práce, společenských institucí a hlavního proudu vzdělání) a tím i z možnosti podílet se na právech (především sociálních), životních prostředcích a zdrojích blahobytu sdílených zbytkem populace. V oblasti sociálních práv jde zejména o práva na přístup ke vzdělání, možnost zajistit si bydlení, zdravotní péči a právo na sociální ochranu. V procesu sociálního vyloučení je jedinci nebo skupině výrazně znesnadňován přístup ke zdrojům, pozicím a příležitostem, které umožňují zapojení do sociálních, ekonomických a politických aktivit hlavního proudu společnosti.“

Typickými projevy sociálního vyloučení jsou chudoba, nízký příjem, diskriminace, zdevastované životní prostředí, nízká kvalifikace, obtíže při uplatňování na trhu práce, problematická kvalita bydlení, horší zdravotní stav. Do skupin, které jsou vyloučením ohrožené, patří zejména: osamělí rodiče, mladí manželé s dětmi, dlouhodobě nemocní a zdravotně postižení, lidé v penzi. Zvláštní kategorii pak tvoří etnické a další menšinové skupiny. Zde je třeba zdůraznit fakt, že nelze považovat všechny Romy za sociálně vyloučené. Někteří Romové jsou plně integrováni do většinové společnosti. Tento status s sebou nese velmi negativní přístup majoritní společnosti, se kterým se sociální exkluze Romů ještě více prohlubuje. Dále je třeba brát ohled na to, že někteří sociálně vyloučení Romové nemusí žít v sociálně vyloučené lokalitě (Navrátil a kol., 2003).

Cílem sociálních pracovníků u vyloučených Romů je posilovat schopnosti jednotlivce, skupiny či komunity a zároveň motivovat je ke kontrole aspektů své vlastní životní situace. Sociální práce s klientem, skupinou či komunitou by měla být vedena tak, aby docházelo k rozšíření schopnosti klienta kontrolovat svou životní situaci svépomocí a vlastními aktivitami (Navrátil a kol., 2003).

1.5.2 Sociálně vyloučená romská lokalita

Za sociálně vyloučenou romskou lokalitu se označuje prostor, který obývá skupina, jejíž členové se sami považují za Romy anebo jsou za Romy označováni svým okolím a jsou sociálně vyloučeni. Může se jednat o jednotlivý dům, ve kterém žije několik

jednotlivců či rodin, nebo celou městskou čtvrť, čítající několik stovek nebo i tisíc obyvatel. Může se jednat jak o lokalitu integrovanou do běžné zástavby, často blíž center města, tak i o územně segregovanou lokalitu, oddělenou od ostatní obytné zástavby (např. průmyslovou zónou, frekventovanou silnici apod.) (Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti, 2006). Většina lokalit vznikla jako důsledek porevoluční transformace společnosti, kdy se především zvýšila nezaměstnanost nekvalifikovaných pracovních sil. Problémem je rozrůstající se tendence těchto lokalit (Kajanová a kol., 2009).

Romské vyloučené lokality vznikají zejména ze dvou důvodů. Prvním je přirozené sestěhování chudých romských rodin do lokalit, kde je cenově dostupnější bydlení. Druhým důvodem je vytlačování romských rodin z lukrativních bytů a přidělování náhradního bydlení v cenově výhodnějších lokalitách s často vysokým podílem romského obyvatelstva. Toto řízené stěhování je především ze strany obcí kvůli tomu, že Romové neplatí nájemné nebo je lidé považují za nepřizpůsobivé a problémové (Davidová a kol., 2010). Domy v těchto lokalitách se vyznačují nevyhovujícími hygienickými podmínkami (plísň, přeplněné byty, nedostatečné vytápění) a ve vyšší míře se zde vyskytují sociálně patologické jevy (Kajanová a kol., 2009).

Mapováním vyloučených lokalit v Jihočeském kraji mělo dříve město Prachatice dle Gabalovy studie jednu romskou lokalitu, a to v Lázeňské ulici. Nyní je v tomto městě považována za romskou sociálně vyloučenou lokalitu Krumlovská 39. Toto místo sice nesplňuje veškeré parametry sociálně vyloučené lokality, ale i přesto je za ni v Prachaticích považováno. V této lokalitě nyní žijí skoro všichni Romové. Dříve Romové nejvíce žili v ulicích Lázeňská, Horní, Dlouhá, Křišťanova, Solní, Poštovní, Sláмова, Italská, Slunečná, Náměstí Přátelství a v Hotelu Park Prachatice. Nyní žije několik romských rodin v ulicích Křišťanova, Náměstí Přátelství a v Hotelu Park. V každém zmíněném objektu se ale jedná jen o jednu romskou rodinu, která navíc žije spořádaným životem (Rabenhauptová, 2014).

1.5.3 Bytová situace Romů

Bydlení, respektive místo, kde člověk přebývá, se chápe jako základní jednotka sociálního prostředí (prostředí bytu). Přístup k němu a jistota bydlení představuje též jeden z nejdůležitějších jevů v uspokojování základních lidských potřeb. Úroveň bydlení je též jedním z ukazatelů vlivu daného prostředí a kvality života lidí jej obývajících. Možnosti, které byt poskytuje, ovlivňují životní styl a zdravotní stav jeho obyvatel a jsou indikátorem životní úrovně stejně jako místo, kde se byt nachází. Každý má odlišné požadavky a individuální potřebu soukromí, klidu a osobního prostoru. Charakter lokality, kterou si lidé k bydlení buď zvolili, nebo jsou nuceni v ní z různých důvodů bydlet, vypovídá o jejich postavení na stratifikačním žebříčku, ovlivňuje jejich životní styl a zdravotní stav (Davidová a kol., 2010).

Romové v celé Evropě žijí v nízkostandardních či extrémně špatných podmínkách. Tento problém může změnit především stát a obce (Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2012, 2013). V obydlených romských lokalitách je vždy zaznamenáno, že existují dva typy nejbližšího okolí Romů. Jedním typem jsou sousedé z řad majoritní společnosti a druhým typem jsou sousedé z řad Romů. Druhý typ bydlení se charakterizuje jako horší, méně kvalitní, někdy jako sociálně vyloučený. Romové mají více negativní vztah k okolnímu prostředí. Toto se projevuje hlavně na městských sídlištích, jejichž venkovní prostředí nepovažují Romové za svůj prostor a podle toho se k němu chovají. Nejčastěji se jedná o hromadění odpadků a odložené věci pod okny, ničení bytů, které nejsou v jejich osobním vlastnictví, atd. Často jsou značné rozdíly mezi přístupem a vztahem dané rodiny k exteriéru domů a k interiéru bytů. Byty mají většinou výrazně uklizené a domácnost vybavenou moderní technikou a věcmi (Davidová a kol., 2010).

Narůstá počet romských domácností, které jsou odkázány z různých důvodů výhradně na ubytování v ubytovacích zařízeních, které však nejsou vhodné pro dlouhodobé bydlení, zejména ne pro rodiny s dětmi. Praxe ukazuje, že jakmile romské domácnosti opustí segment nájemního bydlení, mají mizivé šance na to, že se do něj budou moci v budoucnu vrátit zpět. Provozovatelé ubytoven nahrazují chybějící

segment sociálního bydlení pro nízko-příjmové domácnosti v ČR (Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2012, 2013).

Základní překážkou v přístupu nízko-příjmových romských domácností k bydlení je jeho finanční nedostupnost. Příjem domácností se pohybuje v blízkosti životního minima, což jim znemožňuje vytvořit si potřebné úspory k nájmu bytu, který je spojen na začátku s úhradou kauce, řádného nájmu, případně i provizí pro realitní kancelář. Vzhledem k nepříznivé finanční situaci je složité u těchto domácností si nájemní bydlení i udržet. Nízko-příjmové romské domácnosti pak čelí většímu riziku vzniku dluhů na nájmu a službách s tím spojených, které bývají jednou z nejčastějších příčin ztráty bydlení. Další nepřekonatelnou překážkou je pro domácnosti Romů, bez ohledu na jejich finanční situaci, neochota pronajímatelů byt jim pronajmout, neboť si je předem spojují s předsudky a stereotypy, jako je nedodržování povinností vyplývajících z nájemní smlouvy. Zejména se jedná o neplacení nájmu či konfliktní soužití s ostatními nájemníky (Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2012, 2013).

Jak jsem již zmiňovala výše, v Prachaticích žije většina Romů ve vyloučené lokalitě, v Krumlovské 39. Objekt Krumlovská 39 je domem s 33 bytovými jednotkami (malometrážní byty), ve kterém bylo nabídnuto bydlení lidem z městských bytů, kteří se potýkali s problémy s placením nájemného. Romové nabídku přijali. V prvních dvou etapách stěhování se jednalo o ty, kteří své dluhy uhradili před podepsáním nové nájemní smlouvy (2010). Dům (dříve ubytovna) byl opraven městem Prachatice za 25 miliónů korun. Byty jsou vybavené kuchyňskými linkami, sprchovými kouty atd. K dispozici je dále i řada společných prostor. V přízemí budovy vznikl prostor pro Komunitní místnost, ve které město a některé nestátní neziskové organizace poskytují prostřednictvím dotovaných míst své sociální a doprovodné služby. Dochází sem i kurátoři Městského úřadu Prachatice a pravidelně se zde monitoruje stav ze strany romského koordinátora Jihočeského kraje (Komunitní plán sociálních služeb v ORP Prachatice 2012-2014, 2011).

1.5.4 Zdravotní stav Romů

Na celkové tělesné, sociální a psychické zdraví člověka má vliv několik faktorů. Dle Křivohlavého (2009) jsou těmito faktory: prostředí, v němž člověk žije (20 %), zdravotnické služby (10 %), genetické dispozice (20 %) a životní styl (50 %). „Pro romský životní styl je typický sklon k nepravdělnostem, živelnosti a nesystematičnosti (Vágnerová, 2007, s. 61).“ Faktory, které ovlivňují zdraví Romů, jsou dle Říčana (1998) zejména kouření, nedostatečná hygiena, neochota pečovat o vlastní zdraví, brzký nástup sexuálního života, předčasná otěhotnění, rizikový sex, krátká doba kojení, nedodržování zásad péče o kojence i starší děti, konzumace alkoholu (i v těhotenství, dětmi či nezletilými), špatná životospráva a špatné stravovací návyky, nevyhovující bydlení se špatnými hygienickými podmínkami. Kajanová a kol. (2009) k těmto faktorům ještě doplňuje omezený přístup ke zdravotní péči (např. nedostatek financí na léky, diskriminace, velká vzdálenost lékařské služby v případě sociálně vyloučených lokalit) a závislosti (především alkoholismus, nikotinismus, ilegální návykové látky, hazardní hráčství).

Zdravotní situace Romů se jeví poměrně příznivě. Naznačují to například subjektivní pocity samotných Romů. Většina považuje svůj zdravotní stav za velmi dobrý nebo alespoň za dobrý (Kajanová, Urban, 2010). Toto ovlivňuje sociokulturní podmíněnost zdravotní situace Romů. Každý na své zdraví hledí z trochu jiného náhledu na nemoc (Nesvadbová a kol., 2009). Rozlišují se dva přístupy - přístup participativní a instrumentální. Participativní přístup není prioritně vázán na nemoc, ale na udržení dobré kondice a prevenci jako předpoklad plnohodnotného života a začlenění do společnosti. Pro instrumentální přístup je charakteristické chápání zdraví jako nepřítomnosti nemoci nebo zdravotních problémů, kde se zájem o vlastní zdraví soustřeďuje především na čerpání zdravotní péče a věcí, které s tím souvisejí. U majoritní společnosti narůstá participativní přístup ke zdraví. Zatímco u Romů stále převažuje přístup instrumentální (Davidová a kol., 2010).

Provedené výzkumy dokládají, že tato cílová skupina vykazuje horší zdravotní stav a nižší délku dožití ve srovnání s většinovou populací. Romští občané sice vnímají svůj

zdravotní stav jako dobrý, nicméně bylo zjištěno, že více trpí chronickým onemocněním (nejčastěji vysokým krevním tlakem, dále artritidou, revmatismem, diabetem, úzkostí a depresi). Bylo zaznamenáno, že lékaře Romové navštěvují spíše ve fázi, kdy dojde k náhlému zhoršení stavu či nemoc přejde do fáze chronické choroby. Zanedbávána je tedy prevence a využívání preventivních prohlídek u lékaře. Tato situace není způsobena jen postojem Romů ke zdraví, nižší orientací v systému zdravotní péče či jejich socioekonomickou situací, ale i jejich pocitem stigmatizace a diskriminace, se kterou se někteří v praxi setkávají. Postoj k prevenci a ke zdraví ovlivňuje i vzdělání Romů. U Romů s vyšší úrovní vzdělání byl zaznamenán aktivní postoj k prevenci onemocnění a zdravější životní styl. (Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2012, 2013).

Dle materiálů od odborné referentky pro komunitní plánování se v Prachaticích objevují Romové s mentálním postižením v kombinaci se silnou obezitou (z důvodu nedodržování zdravého životního stylu) a psychickými problémy. Nově Prachatice zaznamenávají u romské menšiny problémy zrakového postižení. V oblasti zdravotní péče mezi romskou skupinou stále přetrvává silná obava z pobytu v nemocnici. Již menší strach mají Romové z vyšetření u odborných lékařů. V praxi se město Prachatice stále setkává s velmi brzkým odchodem matek po porodu domů, který odůvodňují péčí o ostatní nezletilé děti v bytě. Rovněž dále přetrvává nedbalost matek v oblasti očkování dětí, kdy lékaři musí neustále připomínat termíny. Očkovací průkazy v těchto případech nepomáhají. Prevence zubní péče u dětí neexistuje (dříve byly alespoň prováděny dětské prevence ve školách, nyní prevence záleží na rodičích). I dospělí v této problematice vyhledávají pouze lékařskou zubní pohotovost v čase, kdy již bolest nejsou schopni zvládnout. Dalším problémem v Prachaticích je nedodržování léčebného režimu (týká se jak dětí, tak dospělých). V oblasti sterilizace žen se lékaři řídí etickými normami a předpisy. Pro sterilizaci mají vždy lékaři podepsaný souhlas a podávají podrobné informace. Sterilizace nabízejí pouze matkám s vyšším věkem s vysokým počtem dětí a s ohledem na zdravotní rizika pro matku. Dalším problémem, který se ve městě vyskytuje, je časté zneužívání záchranné zdravotnické služby. Tento problém se město snažilo vyřešit uspořádáním semináře, na němž byly romským

občanům vysvětleny pojmy „život ohrožující situace“ a „okamžitá první pomoc“ (Romové volali záchrannou zdravotnickou službu například, když potřebovali napsat léky, nebo si z ní dělali neplacenou taxi službu do nemocnice) (Rabenhauptová, 2014).

1.5.5 Nezaměstnanost Romů

Osoby bez placeného zaměstnání, tak by se dala nazvat obecně nezaměstnanost (Pierson, Thomas, 2010). Matoušek a kol. uvádí (2010, s. 299), že „za nezaměstnaného se považuje jen uchazeč o zaměstnání, tedy občan, který není v pracovním nebo podobném vztahu, nevykonává samostatnou výdělečnou činnost ani se nepřipravuje soustavně na budoucí povolání a požádal osobně nebo písemně o zprostředkování vhodného zaměstnání u úřadu práce v místě svého trvalého bydliště. Být nezaměstnaný neznamená „nemít práci“, ale „nemít placené zaměstnání“.“ Jedním ze základních předpokladů společenského vzestupu sociálně vyloučených Romů je zlepšení jejich pozice na trhu práce. Dosažení tohoto cíle se však dlouhodobě nedaří, míra nezaměstnanosti Romů se od počátku transformace ekonomiky v ČR po roce 1989 spíše zvyšuje (Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2012, 2013).

Mnoho Romů nemá dlouhodobě zaměstnání, a tudíž jsou závislí na sociálních dávkách, což se často týká i celých rodin. Romové získávají zaměstnání stále obtížněji, vzhledem ke zvyšujícím se nárokům zaměstnavatelů na úroveň kvalifikace, rozsah a kvalitu sociálních dovedností. Převážná část romského etnika patří mezi sociálně slabé vrstvy s nízkou kvalifikací. Romské komunity tradičně nepocítují potřebu vzdělávat se. Kromě nízké vzdělanostní úrovně je dalším handicapem pracovní morálka neodpovídající požadavkům majoritní společnosti a obecně horší zdravotní stav romské populace (Matoušek a kol., 2010).

Romové čelí častěji v porovnání s většinovou populací dlouhodobé, opakující se a v domácnosti koncentrované nezaměstnanosti, kdy je nezaměstnaných více členů domácnosti v ekonomicky aktivním věku. V průběhu roku 2012 se nezvýšila jejich šance získat pracovní místo vzhledem k celkovému vývoji situace na pracovním trhu, kde byla průměrná míra nezaměstnanosti 8,6 %, což bylo způsobeno celkovým

nepříznivým ekonomickým vývojem v ČR (Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2012, 2013).

Prachatice se pyšní úklidovou firmou, kterou si celoročně město najímá na úklid veřejného prostranství. Firma patří romskému občanovi, který zaměstnává jak majoritní občany, tak i romské obyvatele města Prachatice (Plán zimní údržby pro místní komunikace Města Prachatice v zimním období od 1. 11. 2012 do 31. 3. 2013, 2012). Tato firma vznikla v roce 2000. Dle odborné referentky pro komunitní plánování města Prachatice je tato firma velmi spolehlivá a nikdy na ní nebyly podány žádné stížnosti (Rabenhauptová, 2014).

Úřad práce České republiky - krajská pobočka v Českých Budějovicích, Kontaktní pracoviště Prachatice nezaměstnanost menšin cíleně nesleduje, protože by se musel vyžádat písemný souhlas od jednotlivých občanů minoritní společnosti, což by dále vedlo ke zkresleným výsledkům nezaměstnanosti menšin.

1.5.6 Vzdělávání Romů

Vzdělání je velmi úzce spjato s nezaměstnaností. Romové nepřikládají vzdělání tak vysokou hodnotu jako majoritní společnost. K institutu školy nemají přílišnou důvěru. Mezi hlavní příčiny školní neúspěšnosti romských dětí patří neporozumění českému jazyku, špatná výslovnost, nepozornost a nesoustředěnost (problém adaptace na školní režim), plochá komunikace s malou slovní zásobou a neschopnost vyjádřit se a pojmenovat věci a činnosti. Rodiče dětí často nemohou dítěti se školní přípravou pomoci, protože učivo sami nezvládají. Proto často souhlasí s nástupem dětí do speciálních škol, neboť sami mají s tímto typem škol zkušenost a nechtějí, aby byly na jejich děti kladeny velké nároky (Kajanová a kol., 2009).

Romské dítě vyrůstá v prostředí, které má odlišnou kulturu, jiný jazyk, uznává jiné hodnoty a nevnímá dimenzi času jako lineární veličinu přítomnosti, minulosti a budoucnosti. Romské děti se nemohou motivovat budoucností, protože žijí přítomností. Dalším nepříznivým faktorem pro romské děti je jejich učení. Vyrůstají se spoustou příbuzných, tudíž nejsou vedeny k samostatnosti, protože se nemusí

nad ničím zamýšlet a o ničem samy rozhodovat. Rodiče se často se svou aktivní výchovou orientují především na nejmladšího člena rodiny, protože ho berou jako symbol radosti a dokonce toto považují za etnicko-spoločenský jev. Rodiče zájem o vzdělání svých dětí aktivně projevují v prvních letech povinné školní docházky (obvykle do třetího ročníku). Postupem času zájem rodičů o žáka upadá, protože sami většinou nemají ukončené základní vzdělání a neumí svému dítěti s domácí přípravou pomoci, jak již bylo zmíněno výše. Většinou v této fázi posílají dítě za prarodiči. Výchovné funkce se ujímá především babička, která je v rodinném společenství považována za nejvyšší autoritu. Rodiče svým dětem neposkytují podnětné vzory směřující ke vzdělání, neposkytují jim materiální vybavení a podmínky potřebné k rozvoji v oblasti vzdělávání. Hlavně si rodiče neuvědomují svůj „spolupodíl“ na vzdělání svých dětí. Domnívají se, že vzdělání je výhradně v rukou školské instituce (Kaleja, Knejp, 2009).

Další otazník visí nad kompetencemi učitelů romských žáků. Učitelé mají málo znalostí o romském etniku, neznají jazyk minoritní společnosti a nemají dostatečné poznatky o jejich kultuře. Romské společnosti nerozumí a nechápou jejich vzorce chování, což může být dalším důvodem, proč se romské děti učí hůře než majoritní (Kaleja, Knejp, 2009).

Město Prachaticy zřizuje celkem tři základní školy. První je ZŠ Zlatá stezka 240. Tuto školu navštěvují tři romské děti. Do dalších dvou základních škol nechodí žádné romské dítě. Dále je v Prachaticích základní škola, kterou zřizuje Jihočeský kraj. Tato instituce sdružuje Základní školu praktickou, Základní školu speciální, Přípravný stupeň základní školy speciální, Školní družinu, Školní klub a Základní školu při zdravotnickém zařízení (kde se učí děti příležitostně, pokud jsou například hospitalizovány v nemocnici). Do této školy chodí většina romských dětí. Je zde striktně dáno, že děti musí mít všechny zameškané hodiny omluveny od lékaře. Při dvaceti neomluvených hodinách dává škola tuto informaci na vědomí kurátorovi pro mládež. Odbor sociálních věcí, oddělení sociálně-právní ochrany dětí je pro Romy v Prachaticích autoritativní orgán a díky tomu zde není ani velký problém se záškoláctvím (Rabenhauptová, 2014). Dále se v Prachaticích nachází střední odborná

učiliště (jak státní, tak soukromá), gymnázium, střední pedagogická škola a vyšší odborná škola sociální. Žádnou tuto školu nenavštěvuje romské dítě z Prachatic (Rabenhauptová, 2014).

1.6 Vybrané sociálně patologické jevy

Vybrané sociálně patologické jevy jsem popsala v teoretické části proto, abych opět ukázala problematiku, na kterou se snaží reagovat určité sociální služby, a mohla jsem s popsanou problematikou dále pracovat i ve výzkumné části této práce. Sociálně patologické jevy se mohou týkat všech občanů v celé České republice, tedy i romské populace.

Do sociální patologie se zařazují nezdravé a nežádoucí jevy, které jsou v rozporu se sociálními normami, a společnost je považuje za nebezpečné. Mezi sociálně patologické jevy řadíme například prostituci, domácí násilí, kriminalitu, toxikomanii atd. (Vágnerová, 2004).

Romové neuznávají hodnotu lidského a kulturního kapitálu jako majoritní společnost. Z této absence mohou snadněji propadnout sociálně patologickému jednání (Mareš, 2003).

Romská mládež nevyužívá svůj volný čas adekvátně, což se může následně projevit sociálně patologickými jevy. Na romské děti má také vliv nepodnětné sociokulturní prostředí, nezaměstnanost rodičů, špatná finanční a bytová situace, špatná hygiena a životospráva a v neposlední řadě také velký počet členů domácnosti (Říčan, 1998).

1.6.1 Prostituce a kuplířství

Prostituce je dle Kajanové (2009, s. 76-77): „Poskytování sexuálních služeb (vedoucích k uspokojení sexuální touhy individua nebo individuů) za úplatu nebo jinou protihodnotu, kde sexuálními službami je obvykle myšlenka manuální stimulace, orální sex nebo pohlavní styk.“

Kuplířství charakterizuje § 189 Trestního zákoníku takto: (2009, s. 53): „Kdo jiného přiměje, zjedná, najme, zláká nebo svede k provozování prostituce, nebo kdo kořistí z prostituce provozované jiným, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až na čtyři léta, zákazem činnosti nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.“

Kuplířství a prostituce se v romském prostředí objevují velmi často. Provozování prostituce se odehrává téměř vždy vně romských lokalit. Pasáctví je kromě majetkové trestné činnosti jedním z nejrozšířenějších typů kriminální obživy v romském prostředí. Pasáci mají řidiče, který ráno odveze dívky na trasu, co nejbližší k hranici, a večer je přiveze zpět. Děvčata se starají sama o sebe a jsou detailně instruována, jak jednat v případě nutnosti s policií. Poslední dobou se běžně stává, že manžel posílá prostituovat svou manželku (zejména v Písku, Vimperku a Českém Krumlově). Prostituce jde ruku v ruce s drogami (nejčastěji užívaný je pervitin a heroin). Většina žen si snaží vytvářet stálou klientelu a ve chvíli, kdy se z nějakých důvodů rozhodne prostituci ukončit (z důvodu těhotenství, nového partnerského vztahu nebo dostatku vydělaných peněz), často předává svou klientelu kamarádce nebo někomu z rodiny. Prostituce je jediný možný způsob výdělků vzhledem k vysoké nezaměstnanosti mezi Romy. Jeden z důvodů prostituce vidí ve splácení dluhů lichvářům. Některé ženy jdou „na ulici“ jen tehdy, pokud je to bezpodmínečně nutné (např. splacení dluhů, nákup potravin pro celou rodinu atd.). Romské ženy sice dokážou prostituci opustit, ale jen do té doby, než se znovu dostanou do finanční tísně (Příručka pro obce – Agentura pro sociální začleňování. Bezpečnost a prevence kriminality, 2012). V romských rodinách není výjimkou, že se kuplířství účastní celá rodina. Otcové, manželé, partneři či bratři pasou své dcery, ženy, přítelkyně a sestry. Vzniká zde velmi často rozpor s jinými pasáky, kteří se zabývají organizovanou prostitucí (Kryštof, 2005).

Dle odborné referentky pro komunitní plánování se město Prachatice s tímto sociálně patologickým jevem příliš nesetkává. Tento jev je typický spíše ve Vimperku, protože se zde nachází hlavní tah na hraniční přechod Strážný (Rabenhauptová, 2014).

1.6.2 Užívání návykových látek

Tabákové výrobky patří mezi neužívanější návykové látky. Romové je užívají daleko častěji než majoritní společnost, navíc začínají s jejich konzumací i mnohem dříve. Nikotinismus je také velice častý jev u těhotných romských žen (Nesvadbová, 2009).

Konzumace alkoholu je u romského etnika často spojována s oslavami. Romové svým dětem umožňují užívat alkohol jen ojediněle, ovšem poté, co je považován mladistvý za dospělého, je brána jeho konzumace alkoholu jako samozřejmost. U romské menšiny se také setkáváme s rozdílným přístupem konzumace alkoholu u žen a mužů. Pokud se muž opije, považuje se to za zcela normální. Navíc úkolem jeho manželky je, aby se o něho bez výčitek postarala. Zatímco opilost či pití alkoholu u romské ženy je posuzováno přísněji. Proto se také se vznikem alkoholové závislosti setkáváme spíše právě u romských žen, neboť konzumace alkoholu je většinou doprovázena výčitkami a případně i schováváním alkoholu před ostatními členy domácnosti (Davidová a kol., 2010).

Konzum, výroba a distribuce drog jsou nejvíce rozšířené kriminální delikty, jež příslušníci romského etnika páchají. Romská populace navštěvuje pouze výjimečně organizace, které poskytují své služby uživatelům drog, proto je velmi obtížné monitorovat přesný počet těchto uživatelů nebo nejčastěji užívané a distribuované návykové látky. Provedené výzkumy ukazují, že romská menšina představuje vysoce rizikovou skupinu v souvislosti se zneužíváním psychotropních látek. Způsob aplikace návykové látky do organismu je také nejrizikovější, tedy intravenózní (Davidová a kol., 2010). Romská rodina často svého závislého člena rodiny kryje, protože se snaží vyřešit tuto problematiku sama, uvnitř rodiny. Na druhou stranu právě kvůli silnému rodinnému poutu není romský uživatel drog schopen začít či úspěšně dokončit léčbu (Sociálně vyloučené lokality, 2009).

Odborná referentka komunitního plánování sdělila, že v Prachaticích je více rozšířena u romské populace distribuce návykových látek, než jejich samotné užívání (Rabenhauptová, 2014).

1.6.3 Trestná činnost

Nejrozšířenější trestnou činností, kterou páchá romská menšina, je majetková trestná činnost. Majetková kriminalita je velmi častá i z toho důvodu, že romská populace vnímá okrádání jako normální jev. Nevidí na tomto chování nic morálně špatného. Tento stav je výsledkem nedokonalé integrace Romů do většinové společnosti. Nejvíce majetkových trestných činů je doprovázeno vandalismem. Tento fakt připisují kriminologové již zmiňované spontánnosti daných činů a četnému zneužívání návykových látek. Často dochází k tomu, že škoda způsobená vloupáním a demolicí je vyšší než cena zcizené věci (Kryštof, 2005). Dalším četným trestným činem, spadajícím pod násilnou kriminalitu, jsou loupeže. Velmi často se na loupežných přepadeních podílejí romské děti a mladiství. Kriminologové vidí důvod v tom, že děti a mladiství nemohou být trestně stíháni. Co se týká mravnostní kriminality, tak nejvíce problémové se jeví již zmíněné kuplířství (Šišková, 1998).

Odborná referentka komunitního plánování uvedla, že město Prachatice se u romské menšiny setkává s drobnými krádežemi, vandalismem, rušením nočního klidu, nepořádkem a hlukem či otevřenými delikty (rvačky a projevy násilí s rasovým podtextem) (Rabenhauptová, 2014).

1.6.4 Zadluženost a lichva

Vzhledem k nízkým příjmům romských rodin je aktuálně řešen fenomén lichvy. Dle Navrátila (2003, s. 67): „Jde o systém finanční půjčky v rámci komunity na vysoký, většinou 100% úrok. Půjčka na tak vysoký úrok vede k rychlému vzniku závislosti klienta na bludném kruhu lichvy.“ Lichva je problémem všech romských komunit. Romové si mezi sebou půjčují peníze neustále. Bohatí romští obyvatelé na této činnosti snadno a rychle bohatnou, protože je nastaven vysoký úrok. Lichva je v romské populaci častou a akceptovanou skutečností. I když je úrok často až 100 % za každý měsíc, příslušníci romské menšiny vědí, že komerční půjčky jsou jejich rodinám

nedostupné. Mnoho lidí lichva uvrhla do tíživé existenční situace, jedná se tedy o významně tíživý životní stresor.

Mezi další velmi rozšířený jev patří půjčování peněz od úvěrových společností. Tyto instituce nabízejí úvěr bez nutnosti ručení. Jsou tedy dostupné téměř každému, kdo s nimi uzavře smlouvu. Dalším jevem, který se vyskytuje v sociálně vyloučených lokalitách, je využívání služeb, jež nabízejí zastavárny. Romové nejčastěji zastavují elektroniku, nebo ji případně mění za méně kvalitní zboží s cílem dostat co nejvyšší finanční obnos. Jen zřídka toto zboží vykupují nazpět (Jakoubek, Hirt, 2006).

Odborná referentka komunitního plánování sdělila, že lichva je v Prachaticích mezi romskou populací velmi rozšířena. Sociální pracovníci se snaží tuto problematiku řešit např. splátkovými kalendáři či různými semináři (Rabenhauptová, 2014).

1.6.5 Patologické hráčství

Vysoce rizikovou skupinou pro patologické hráčství jsou nezaměstnaní a mladiství. Proto je tato závislost velmi rozšířena i mezi romskou populací. Romské rodiny se vzdálily od svých tradic, norem či hodnot, ale normy a hodnoty majority nepřijaly za vlastní. V důsledku vyloučení Romů většinovou společností prožívají příslušníci romské populace silné pocity méněcennosti. Proto touží po luxusních autech, značkovém oblečení či po kvalitním bydlení. Chtějí tímto dokázat, že nejsou o nic horší než majoritní společnost. Touha po tom „být jako většina“ však zapříčiňuje rozvoj patologického hráčství a závislosti na něm (Nešpor, 2006).

Romské etnikum je známé tím, že se vše snaží vyřešit samo (nejčastěji svými tradičními zvyklostmi a metodami). Stejně tak to je i u vzniku závislosti na hracích automatech. Romské ženy patologických hráčů od svých mužů neodcházejí (jak je tomu u majoritní společnosti). I když postupně přijdou o všechno svůj majetek a jsou zadlužené, zůstávají stát při svém muži. Zde je vidět romské rodinné semknutí a soudržnost (Tibenská, 2008).

I město Prachatice se potýká s touto problematikou. Odborná referentka komunitního plánování uvedla, že Romové v tomto městě mají problémy

s gamblerstvím. Dále sdělila, že romská menšina v Prachaticích navštěvuje velmi často sázkové kanceláře a nonstopy (Rabenhauptová, 2014).

1.7 Vybraní poskytovatelé sociálních služeb v Prachaticích

Níže jsou uvedeny pouze vybrané neziskové organizace sociálních služeb, které působí v Prachaticích. Tyto instituce byly zvoleny na základě rozhovoru s referentkou komunitního plánování pro město Prachatice. Referentka sdělila, které organizace zde nejvíce využívá romská menšina, a jsou tedy vhodné pro zařazení do teoretické a praktické části této diplomové práce. Celkový seznam poskytovatelů sociálních a doprovodných služeb ve městě Prachatice se nachází v Příloze 1.

1) *Portus Prachatice*

Obecně prospěšná společnost Portus Prachatice poskytuje sociální služby pro děti, mládež, dospělé a celé rodiny v oblasti prevence sociálního vyloučení a v oblasti prevence sociálně patologických jevů, rizikového chování a v oblasti péče o děti a rodinu. Dále se organizace věnuje zajištění, podpoře a organizaci společenských, volnočasových, kulturních, sportovních a jiných akcí přispívajících k všestrannému rozvoji osobnosti. Společnost také organizuje vzdělávací kurzy, přednášky, semináře, programy, konference apod. pro odbornou i laickou veřejnost. Dále se věnuje předškolní, mimoškolní výchově a vzdělávání a také osvětové činnosti. Spolupracuje s jinými fyzickými a právnickými osobami při zajišťování činnosti v rozsahu vymezeném posláním společnosti. V neposlední řadě spolupracuje s orgány státní správy a samosprávy, dalšími obecně prospěšnými organizacemi i jednotlivci a profesními organizacemi odborníků na regionální či krajské úrovni (Portus Prachatice, 2014).

❖ *Céčko*

Céčko je nízkoprahové zařízení, které nabízí sociální služby dětem a mládeži ve věku od 6 do 15 let (Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Céčko, 2014). Tato instituce naplňuje standardy NZDM, které garantuje Česká asociace streetwork. Uživatelé služeb se mohou s pracovníky Céčka otevřeně bavit o všem, co je zajímá nebo trápí. Formou besed či individuálních konzultací získávají návštěvníci nejrozličnější specifické informace. Mohou využít doučování, poradenství, krizové intervence, zprostředkování kontaktů s institucemi nebo doprovod na úřad. V rámci volnočasových aktivit nabízí Céčko nejen jednorázové akce, ale zároveň mají klienti možnost využít standardní nabídku kulečnicku, pingpongu, různých stolních her a podobně. Nabízené služby jsou zdarma (Kolektiv autorů, 2012).

❖ *COOLna*

COOLna je nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, které nabízí sociální služby dětem a mládeži ve věku od 15 do 26 let (Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež COOLna, 2014). Kromě standardní náplně je snahou tohoto zařízení především nabídnout mladým lidem zajímavou a lákavou alternativu jejich mnohdy nebezpečnému způsobu života. Pracovníci zároveň aktivně vyhledávají přímo na ulicích mladé lidi, kterým by mohly zmiňované služby pomoci. Nabízené služby jsou zdarma (Kolektiv autorů, 2012).

❖ *Krizové centrum – Centrum pomoci rodině a dětem*

Krizové centrum je ambulantní odborné zařízení, které poskytuje krizovou pomoc a podporu zejména rodičům pečujícím o dítě, kteří se ocitli v akutní krizi či obtížné životní situaci a v dané chvíli ji nemohou zvládnout vlastními silami (Krizové centrum – Centrum pomoci rodině a dětem, 2014). Snahou centra je především zapojit rodinu

jako celek do systému řešení dané problematiky, a to formou krizových intervencí, informací, poradenství či terapií. Nabízené služby jsou zdarma (Kolektiv autorů, 2012).

❖ *Rodinka*

Rodinka je sociálně aktivizační služba (Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi Rodinka, 2014). Cílem je pomáhat rodinám s nezletilými dětmi při naplňování jejich potřeb, v případech, kdy je optimální vývoj dětí ohrožen vlivem sociálně nepříznivých situací. Nabízené služby jsou zdarma (Kolektiv autorů, 2012).

❖ *Primární prevence Phénix*

Phénix se věnuje žákům základních a středních škol prachatického regionu a jako první v jižních Čechách získal certifikace MŠMT pro realizaci primární prevence na školách (Primární prevence Phénix, 2014). Snaží se prostřednictvím interaktivních besed a zážitkové pedagogiky žáky upozornit na nástrahy života, o kterých se obtížněji a málo mluví, ale jsou všude kolem nás, a poskytnout tak žákům a studentům možné vodítko při řešení náročných životních situací. Jedná se o drogovou problematiku, šikanu, rasismus, poruchy příjmu potravy, zásady komunikace apod. Jde o doprovodnou službu (Kolektiv autorů, 2012).

❖ *Rodinné centrum Sluníčko*

Sluníčko nabízí možnost pravidelného programu (6x týdně) pro děti od 0 do 5 let. Cílem těchto programů je především posilovat s cílovou skupinou prvotní socializační dovednosti. Děti v rámci Sluníčka si zvykají na první kolektiv a kolektivní spolupráci (Rodinné centrum Sluníčko, 2014). Zároveň chce Sluníčko pomoci rodině jako celku zdravě se rozvíjet a nabídnout díky svým aktivitám informace a péči, která by vedla rodiče k aktivnímu a zodpovědnému přístupu a dlouhodobému rozvoji vlastní rodiny

i obnově a posílení mezigeneračních vztahů. Jedná se také o doprovodnou službu (Kolektiv autorů, 2012).

2) Jihočeský streetwork Prevent

Služby jsou zaměřeny na terénní sociální práci s uživateli drog. Projekt se věnuje výměnnému injekčnímu programu, základnímu zdravotnímu, sociálnímu a právnímu poradenství, aktuální pomoci v tísni, krizové intervenci, poradenství a zprostředkování testování na infekční choroby (HIV, Syfilis, Hepatitida B a C), zprostředkování další odborné péče, sociální práci a asistenci (Jihočeský streetwork Prevent, 2014).

3) Kontaktní centrum Prevent Prachatice

Kontaktní centrum Prevent je adiktologické zařízení, které se věnuje problematice závislostí. Centrum patří mezi první, která vznikla na jihu Čech (Kontaktní centrum Prevent PT, 2014).

Kontaktní centrum nabízí tyto služby: program zaměřený na snižování rizik spojených s užíváním drog (včetně výměny injekčního materiálu), orientační testování na vybrané infekční choroby, odborné drogové poradenství pro uživatele drog i jejich sociální okolí. Hlavním úkolem je ochraňovat veřejné zdraví – svými službami zabraňuje šíření nebezpečných infekčních onemocnění nejen mezi klienty, ale i mezi drogami nezasaženou populaci. Kontaktní centrum také motivuje klienty ke změně jejich rizikového chování včetně nástupu do léčebných zařízení. Toto zařízení tak napomáhá snížit celkové společenské a finanční náklady nutné na řešení drogové problematiky (Kolektiv autorů, 2012).

4) Krebul

Obecně prospěšná společnost Krebul nabízí služby třech projektových pracovišť. Prvním poskytovatelem sociálních služeb je Občanská poradna Prachatice. Tato

poradna nabízí odborné poradenství občanům, kteří se ocitli v nepříznivé situaci. Jedná se o poradenství v oblasti dluhové problematiky, právního poradenství, pracovních vztahů, bydlení, majetkoprávních vztahů apod. Poradenství je poskytováno bezplatně (Občanská poradna Prachatice, 2014).

První doprovodnou službou je Dobrovolnické centrum Prachatice. Program centra je zaměřen na tyto oblasti: získávání, výběr, evidence dobrovolníků pro konkrétní dobrovolnické programy v regionu včetně zjišťování potřeb přijímajících organizací, školení dobrovolníků, smluvní zajištění dobrovolnické činnosti včetně pojištění, zajištění supervize, komunikace a spolupráce s přijímajícími organizacemi i fyzickými osobami v oblasti dobrovolnictví, propagace dobrovolnictví na Prachaticku a podpora rozvoje dobrovolnictví (Dobrovolnické centrum Prachatice, 2014).

Druhou doprovodnou službou je Informační centrum pro mládež Prachatice. Jeho hlavní činností je zabezpečení informačního a poradenského servisu pro cílovou skupinu, tedy děti a mládež ve věku 6 - 26 let. Využít lze informace v šanonech (vzdělání, práce, volný čas, cestování, sociálně patologické jevy atd.), či placené služby jako např. kopírování, laminování dokumentů, kroužkovou vazbu, tisk apod. V neposlední řadě centrum zřídilo předprodej vstupenek na kulturní představení z regionu i z celé ČR (Kolektiv autorů, 2012).

Od roku 2013 sídlí v prostorech Krebulu doprovodná služba Spirála – Psychoterapie a poradenství Prachatice. Jedná se o poradenství se zaměřením na výchovné potíže, individuální, rodinné a skupinové poradenství (Středisko výchovné péče Spirála, 2014).

5) Jihočeské centrum pro zdravotně postižené a seniory

Jihočeské centrum pro zdravotně postižené a seniory, pracoviště Prachatice poskytuje odborné sociální poradenství, jehož součástí je i základní poradenství a půjčování kompenzačních pomůcek. Poradenské služby jsou poskytovány bezplatně, za půjčování pomůcek je vybíráno půjčovné (Kolektiv autorů, 2012).

6) *Charitní domov sv. Dominika Savia pro matky s dětmi*

Poskytovatelem této služby je Farní charita Prachatice. Domov je pobytové azylové zařízení určené pro ženy a matky s dětmi či těhotné ženy, které se neočekávaně ocitly bez přístřeší. Služby zařízení mohou využít i bezdětné ženy, které musely svůj domov opustit kvůli domácímu násilí (Kolektiv autorů, 2012).

7) *Charitní pečovatelská služba*

Poskytovatelem této služby je Oblastní charita Vimperk. Posláním pečovatelské služby je poskytovat podporu či pomoc lidem, kteří mají sníženou soběstačnost z důvodu věku, nemoci či zdravotního postižení, nebo kteří se ocitli v nepříznivé sociální situaci. Služba poskytuje pomoc při péči o osobu i domácnost (Kolektiv autorů, 2012).

8) *Charitní ošetrovatelská služba*

Poskytovatelem této služby je Oblastní charita Vimperk. Ošetrovatelskou službu dle ordinace lékaře zajišťují zdravotní sestry v domácnosti (aplikace injekcí, převazy, kontrola zdravotního stavu atd.) (Kolektiv autorů, 2012).

9) *Most naděje*

Poskytovatelem této služby je Farní charita Prachatice. Most naděje je terénní program, jehož posláním je pomáhat lidem ve vážné sociální situaci, se kterou si nevědí rady a nejsou schopni ji sami řešit. Jedná se o službu základního sociálního poradenství a poskytuje se v místě, kde uživatel bydlí či pracuje. Služba je určena pro nezaměstnané, osoby po výkonu trestu, oběti domácího násilí, osoby bez domova, etnické menšiny a další. Poradenství se dotýká bydlení, zaměstnání, dluhů, sociální i zdravotní problematiky, péče o dítě atd. (Kolektiv autorů, 2012).

10) STROOM Dub

Tato služba nabízí sociálně terapeutické dílny a sociální rehabilitaci. Dílny se zaměřují na osoby se sníženou soběstačností z důvodu zdravotního postižení, které nejsou z tohoto důvodu umísťitelné na otevřeném ani chráněném trhu práce. Jejich cílem je pravidelná a dlouhodobá podpora zdokonalování pracovních návyků a dovedností prostřednictvím sociálně pracovní terapie, která je provozována na keramické, šicí, tkalcovské a výtvarné dílně. Rehabilitace směřuje k dosažení samostatnosti, nezávislosti a soběstačnosti osob se zdravotním postižením, a to rozvojem jejich specifických schopností a dovedností, posilováním návyků a nácvikem výkonů běžných, pro samostatný život nezbytných činností (Kolektiv autorů, 2012).

11) Lungo drom

Tato doprovodná služba zajišťuje volnočasové aktivity pro děti a mládež a pomoc při začleňování do společnosti. Je určena především pro romskou komunitu v Prachaticích (Kolektiv autorů, 2012).

2 CÍL PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

2.1 Cíl práce

Cílem práce je zmapovat sociální služby, které využívá romská menšina v Prachaticích.

V rámci této diplomové práce bylo mapováno využívání neziskových organizací sociálních služeb romskými občany a institucionální dostupnost sociálních služeb reagující na řešené sociální problémy romské populace. Výzkumné šetření je zkoumáno jak z pohledu romských obyvatel města Prachatic, tak z pohledu sociálních pracovníků z místních organizací sociálních služeb.

Za účelem naplnění cíle práce jsem si stanovila tři výzkumné otázky, které jsou pro oba výzkumné soubory identické. Vzhledem k rozdílným výzkumným souborům, byl pro každou skupinu informantů/tek sestaven jiný námět okruhu otázek pro rozhovory.

2.2 Výzkumné otázky

VO 1: S jakými problémy se romská menšina na organizace sociálních služeb obrací?

VO 2: Reflektují nabízené sociální služby v Prachaticích problematiku romské populace?

VO 3: Jaké neuspokojené sociální potřeby mají Romové v Prachaticích?

3 METODIKA

3.1 Metody a techniky sběru dat

Pro výzkumnou část diplomové práce jsem s ohledem na cíl práce, zvolila kvalitativní výzkum, jelikož se snažím zmapovat využívání sociálních služeb romskou menšinou v Prachaticích. Výzkum je realizován jak z pohledu romské menšiny žijící v Prachaticích, tak i z pohledu sociálních pracovníků/pracovnic z místních organizací sociálních služeb. S ohledem na zjišťované informace byl sběr dat uskutečněn kvalitativní metodou dotazování s využitím techniky polostrukturovaného rozhovoru s otevřenými otázkami.

Polostrukturovaný rozhovor se skládá z předem definovaných otázek, které mohou být informantům/tkám kladeny v různém pořadí (Hendl, 2005). Mezi výhody této techniky sběru dat patří možnost ujištění, zda informanti/tky otázky správně rozuměli a naopak, zda tazatel správně pochopil odpověď, dále možnost zcela vyjádřit své názory a možnost pružně reagovat na připomínky a nejasnosti. Hendl (2005) považuje kvalitativní výzkum za pružný typ výzkumu, kde se mohou otázky modifikovat v průběhu výzkumu, sběru či analýzy dat. Během výzkumu nevznikají pouze nové otázky, ale můžou vyplynout i hypotézy nebo nová rozhodnutí, jak změnit výzkumný plán a navázat ve sběru dat a následné analýze.

Pro informanty/tky jsem si připravila určitou posloupnost otázek, jíž jsem se při rozhovorech snažila držet. Otázky byly zaměřeny na zmapování využívání sociálních služeb romskou menšinou v Prachaticích a na další kritéria, díky kterým budu schopna zodpovědět předem položené výzkumné otázky.

3.2 Charakteristika výzkumného souboru

Výzkum pro tuto diplomovou práci byl realizován v březnu a dubnu 2014. V rámci výzkumu byly osloveny dva soubory. První byl zastoupen romskými obyvateli, kteří žijí v Prachaticích. Námět okruhu otázek na rozhovor pro romské obyvatele přikládám do kapitoly Přílohy, Příloha 2. Druhý soubor byl tvořen sociálními pracovníky

a pracovníci z organizací sociálních služeb v Prachaticích. Námět okruhu otázek na rozhovor pro sociální pracovníky/pracovnice přikládám do kapitoly Přílohy, Příloha 3.

Všem informantům/tkám bylo na úvod rozhovoru vysvětleno, čeho se okruhy otázek týkají a za jakým účelem jsou rozhovory prováděny. Oslovení byli seznámeni i s tím, že mají právo neodpovídat v případě, že je jim otázka nepříjemná, nebo nechtějí odpovédět. V průběhu rozhovorů však tuto možnost nevyužil nikdo z informantů/tek. Jednotlivé otázky byli informantům/tkám vysvětlovány a objasňovány.

Informace z rozhovorů byly u obou souborů zaznamenávány pouze na papír, protože si informanti/tky nepřáli být nahráváni. Rozhovory byly proto přepsány nedoslovnou formou do kasuistik. Přepisy všech rozhovorů do kasuistik přikládám do kapitoly Přílohy, Příloha 4 a 5.

První soubor byl zastoupen romskými obyvateli, kteří žijí v Prachaticích. Sebeidentifikace byla pro výzkumné šetření velice důležitou informací k tomu, abych zjistila, zda oslovení informanti/tky spadají do cílového souboru. Počet informantů/tek z prvního výběrového souboru je osm osob. Čtyři dotazované byly ženy a čtyři byli muži. Chtěla jsem zmapovat využívání sociálních služeb v Prachaticích u všech věkových skupin, abych měla relevantní údaje. Bohužel se mi nepodařilo navázat kontakt s Romy seniorského věku, proto se věkové rozpětí romských informantů/tek pohybuje pouze od 14 do 43 let.

Pro druhý výzkumný soubor bylo osloveno jedenáct pracovišť sociálních služeb. Jedno pracoviště na prosbu o možnost provést výzkum nereagovalo. Jedno pracoviště odmítlo možnost provést rozhovory se zaměstnanci. Celkově se tedy výzkumu zúčastnilo devět pracovišť z města Prachatic. Rozhovor jsem uskutečnila s devíti sociálními pracovníky a pracovníci z těchto pracovišť. Věkové rozpětí informantů/tek se zde pohybovalo od 25 do 65 let. Sedm z nich byly ženy a dva byli muži.

3.2.1 Etické aspekty sběru dat

Z celkem devíti pracovišť, která se do výzkumu dobrovolně zapojila, trvala všechna na anonymizaci údajů, které pro tuto diplomovou práci poskytla. Obavy z identifikace a následných problémů měli také romští informanti/tky, proto v práci anonymizuji i je. U obou výzkumných souborů byl kladen důraz na dobrovolnost.

Trvání na anonymizaci všech zúčastněných spatřuji v tom, že jsou Prachatice malé město, tudíž by bylo snadno dohledatelné, komu která odpověď patří. Všichni zapojení účastníci si tedy přáli zůstat v anonymitě. Proto v diplomové práci blíže nespecifikuji konkrétní pracoviště a zachovávám plnou anonymitu sociálních pracovníků/pracovnic a Romů, kteří byli zahrnuti do výzkumného vzorku.

3.3 Proces sběru dat

Samotnému výzkumnému šetření předcházela pilotní výzkum, který probíhal v měsíci únoru. Pro uskutečnění tohoto výzkumu jsem vybrala organizace sociálních služeb, se kterými jsem měla zkušenosti již z předchozích let svého studia. Bylo to především z důvodu známého prostředí, kde bylo možno navázat na předchozí důvěrnou atmosféru. V takové atmosféře se obě strany cítí dobře a rozhovor není ovlivněn nervozitou nebo překonáváním studu. Pilotní výzkum obsahoval výzkumné otázky, které jsem zařadila do předem připravených otázek, které jsem měla v úmyslu předložit jednak jednotlivým sociálním pracovníkům/pracovnicím, a také romské populaci. Při provedení pilotního rozhovoru u dvou pracovníků/pracovnic a dvou Romů/Romek, kteří byli dotazováni, jsem si chtěla ověřit, zda jsou mé otázky srozumitelné a jasné, abych zjistila, zda nebude plánovaný rozhovor příliš časově náročný a zda vybraní informanti/tky udrží pozornost, či zda vůbec budou ochotni zodpovídat mé otázky potřebné k uzavření výzkumného šetření. Provedenou pilotáží jsem zjistila, že předpřipravené výzkumné otázky nejsou vhodně položeny pro zjištění informací, které jsem potřebovala. Na základě tohoto zjištění jsem otázky upravila.

Kvalitativní rozhovor je pro dané téma vhodnou metodou ke sběru dat především z důvodu možnosti ponechat informantovi/tce prostor pro vyprávění vlastních zkušeností, které se vztahují k tématu a není možno se na ně předpřipravít (Hendl, 2005).

Výzkumné šetření u romských informantů/tek bylo uskutečněno v sociálně vyloučené lokalitě v Prachaticích, na sídlišti, a dále v centru tohoto města. Vždy se jednalo o trvale žijící romské obyvatele. Rozhovory byly prováděny individuálně, důraz byl kladen na autentičnost a zachování pocitu bezpečí a anonymity. Rozhovory jsou proto uvedeny jednotlivě v náhodném pořadí, aby nebylo možné identifikovat jednotlivé informanty/ty. Romští informanti/ty byli vybráni kvótním výběrem, přičemž kvótou byla lokalita sběru dat a dále sebeidentifikace Rom/Romka. Informanty/ty jsem zkontaktovala osobně a na základě domluvy proběhly individuální rozhovory přímo v jejich domácnostech. Vzhledem k tomu, že každý informant/ka odpovídal/a zvlášť, riziko zkreslení odpovědí vzájemným odposloucháváním bylo eliminováno. Přístup informantů/tek byl zodpovědný, o čemž svědčí i fakt, že na smlouvanou schůzku byli všichni včas připraveni.

Pracoviště sociálních služeb byla v prvotním kontaktu oslovena elektronickou poštou, poté byl telefonicky domluven termín schůzky, na který se obě strany dostavily osobně. Pracoviště byla v elektronickém dopise seznámena se základními údaji o diplomové práci: kdo bude výzkum provádět, na jaké téma je práce zaměřena, jakým způsobem budou pracovníci dotazováni, byla uvedena také časová náročnost rozhovoru a možnost zachování anonymity pracovníků i pracoviště. Po elektronickém kontaktu s jednotlivými pracovišti byl dohodnut termín osobního setkání se sociálními pracovníky a pracovníci. Rozhovory byly prováděny postupně se všemi pracovníky a pracovníci, kteří měli zájem se výzkumu zúčastnit. Sociální pracovníci/pracovnice byli vybráni i zde kvótním výběrem. Kvótou byla lokalita sběru dat a sebeidentifikace sociálního pracovníka/pracovnice v organizaci sociálních služeb v Prachaticích. Rozhovory probíhaly na pracovišti za plného provozu, vždy v jedné z kanceláří. Před zahájením vlastního dotazování byli informanti/ty stručně seznámeni s tématem rozhovoru. Sociální pracovníci/pracovnice souhlasili s rozhovorem a potvrdili

rozhodnutí zachovat jejich anonymitu. Rozhovory jsou tedy uvedeny jednotlivě v náhodném pořadí, aby nebylo možné identifikovat jednotlivá pracoviště ani pracovníky, kteří zde pracují.

3.4 Metoda vyhodnocování dat

Za účelem zpracování praktické části diplomové práce byla nasbíraná data nejdříve přepsána do elektronické podoby a následně analyzována. S ohledem na přehlednost byla data vyhodnocena zvlášť pro každý soubor v kapitole 4, Výsledky. Následné porovnání a propojení obou souborů a odborné literatury se nachází v kapitole 5, Diskuze. Při vyhodnocování dat byly použity prvky zakotvené teorie, která vychází přímo z existujících dat, bez jakýchkoli předem připravených kritérií pro to, jaká data mají být vybrána.

Po přepsání rozhovorů do elektronické podoby jsem vyhledávala v textu jednotlivé kódy a pozdějším tříděním všech kódů jsem sestavila několik kategorií (otevřené kódování). Následně jsem hledala vztahy mezi jednotlivými kódy a kategoriemi (axiální kódování), na základě nichž byly vyvozovány závěry diplomové práce.

Jak uvádí Hendl (2005, s. 243): „Zakotvená teorie - metoda analýzy spočívá v rozkrytí dat směrem k jejich interpretaci, konceptualizaci a nové integraci. Postup také vede k doporučení, která data nebo případy je nutné ještě zahrnout do analýzy a jakými metodami je nutné provést sběr dat.“ Miovský (2006) rozlišuje tři procedury, jak zacházet s analyzovaným textem – otevřené kódování, axiální kódování a selektivní kódování. Tyto procedury se nemusí používat zcela odděleně. Představují spíše různé způsoby, jak zacházet s textovým materiálem, a výzkumník může mezi nimi podle potřeby přecházet. V každém případě začíná analýza dat otevřeným kódováním a ke konci analýzy se provádí spíše selektivní kódování. Celý proces doprovází tvorba poznámek jako podkladů pro zdůvodnění vznikající teorie.

4 VÝSLEDKY

V této kapitole budou prezentována data, která byla získána z polostrukturovaných rozhovorů od 17 informantů a informantek. V rámci této práce byly osloveny dva výzkumné soubory.

Sebrané údaje byly roztrženy do několika kategorií. Jednotlivé kategorie jsou seřazeny v návaznosti na cíl práce a výzkumné otázky. První soubor, který je tvořen romskými obyvateli ve městě Prachatice, má následující kategorie: základní údaje o informantech; orientace Romů v síti organizací sociálních služeb a jejich využívání; rodinné problémy Romů a způsoby jejich řešení; řešené problémy Romů s využitím institucionální pomoci; neuspokojené sociální potřeby a přání Romů. Druhý soubor, který je tvořen sociálními pracovníky a pracovníci z místních organizací sociálních služeb ve městě Prachatice, má následující kategorie: základní údaje o informantech; využívané sociální služby romskou populací a jejich frekvence využívání; zmapování řešených romských problémů v organizacích sociálních služeb; pokrytí města Prachatice sociálními službami; chybějící sociální služby v Prachaticích.

U všech kategorií došlo k jejich charakterizování a identifikaci. Jednotlivé kategorie byly diferencovány. Pro přehlednost byla data zanesena do tabulek a následně interpretována.

Kompletní přepisy rozhovorů nedoslovnou formou do kasuistik se nachází v kapitole Přílohy, Příloha 4 a 5.

4.1 Výsledky cílového souboru – Romové/Romky

Tabulka 1: Základní údaje o informantech

Informant/ka	Sebeidentifikace	Pohlaví	Věk	Místo pobytu
1	Romka	Žena	14 let	Prachatice
2	Romka	Žena	43 let	Prachatice
3	Rom	Muž	42 let	Prachatice
4	Rom	Muž	39 let	Prachatice
5	Rom	Muž	31 let	Prachatice
6	Romka	Žena	24 let	Prachatice
7	Rom	Muž	19 let	Prachatice
8	Romka	Žena	31 let	Prachatice

Zdroj: Vlastní výzkum.

Výzkumného šetření se celkem účastnilo osm romských informantů/tek. Polovina byla ženského pohlaví a druhá polovina byli muži. Věkové rozpětí se pohybovalo od 14 do 43 let. Všichni informanti/ky byli trvale žijící obyvatelé/telky města Prachatice.

Tabulka 2: Orientace Romů v síti organizací sociálních služeb a jejich využívání
(Použité zkratky: IFMT = informant/ka)

Orientace Romů v síti organizací sociálních služeb a jejich využívání				
IFMT	Znamé organizace:	Využívané organizace (organizace – služba - aktivity):	Nejvíce využívané organizace:	Frekvence využívání:
1	• Céčko • Coolna • Phénix • Lungo Drom	• Céčko – volnočasové aktivity – stolní hry, počítače • Phénix – besedy ve škole – preventivní programy • Lungo Drom – volnočasové aktivity - tancování	• Céčko • Lungo Drom	• Nedokázala odpovědět

2	• Céčko • Coolna • Lungo Drom • Most naděje • Charitní ošetrovatelská služba • Charitní pečovatelská služba	• Most naděje – poradenství – pomoc s žádostmi • Lungo Drom – volnočasové aktivity - tancování • Coolna - volnočasové aktivity – stolní hry, počítače • Céčko - volnočasové aktivity – stolní hry, počítače	• Most naděje • Céčko • Coolna • Lungo Drom	• Most naděje = dle potřeby • Ostatní služby = nedokázala odpovědět
3	• Céčko • Coolna • Lungo Drom • Most naděje	• Most naděje – poradenství – pomoc s žádostmi, splátkový kalendář • Lungo Drom – volnočasové aktivity - tancování	• Most naděje • Lungo Drom	• Most naděje = dle potřeby, cca 1x za měsíc • Lungo Drom = cca 1x za měsíc
4	• Most naděje	• Nevyužívá	• Nevyužívá	• Nevyužívá
5	• Céčko • Coolna • Sluníčko • Most naděje • Charitní domov sv. Dominika Savia pro matky s dětmi	• Nevyužívá	• Nevyužívá	• Nevyužívá
6	• Céčko • Coolna • Most naděje	• Most naděje – poradenství – aktivity neuvedla • Coolna - volnočasové aktivity – aktivity neuvedla	• Most naděje	• Nedokázala odpovědět
7	• Céčko • Coolna • Lungo Drom	• Coolna - volnočasové aktivity – počítače	• Coolna	• Coolna = 1x za měsíc
8	• Most naděje	• Most naděje – poradenství – aktivity neuvedla	• Most naděje	• Nedokázala odpovědět

Zdroj: Vlastní výzkum.

Ze získaných dat vyplynulo, že romská populace ve městě Prachatice zná nejvíce organizace sociálních služeb, kterými jsou Most naděje, Céčko a Coolna (tyto organizace zná více než polovina, tedy 6 z 8 romských informantů/tek). Další známou organizací je Lungo Drom (tuto organizaci znají 4 z 8 informantů/tek). Zbývající uvedené organizace (Phénix, Sluníčko, Charitní domov sv. Dominika Savia pro matky s dětmi, Charitní ošetrovatelská služba a Charitní pečovatelská služba) se v odpovědích objevily pouze jednou. Sebraná data dále ukázala, že polovina informantů/tek neznala

pojem sociální služba. Až po vysvětlení nebo po uvedení konkrétního příkladu si informanti/ky uvědomili, že nějakou organizaci sociálních služeb znají. Další zajímavostí je fakt, že 7 z 8 informantů/tek znala jména osob, které s nimi pracují, ale již nevěděli, že se jedná o sociální pracovníky/pracovnice. Někteří informanti/ky věděli, že je dotýčný sociální pracovník/pracovnice, ale neznali organizace sociálních služeb, nebo nevěděli, v jaké instituci uvedený pracovník/pracovnice působí.

Dále sebraná data ukázala, že Romové v Prachaticích využívají sociální služby organizací Céčko (volnočasové aktivity – stolní hry a počítače), Phénix (besedy ve škole – preventivní programy), Lungo Drom (volnočasové aktivity – tancování), Most naděje (poradenství – pomoc s žádostmi, splátkové kalendáře) a Coolna (volnočasové aktivity – stolní hry a počítače), přičemž nejvíce využívanými organizacemi jsou Most naděje (využívá 4 z 8 informantů), Lungo Drom (3 z 8), Céčko (2 z 8) a Coolna (2 z 8). Dva informanti/ky uvedli, že žádné organizace sociálních služeb nevyužívají. U frekvence využívání se ukázalo, že všechny služby jsou romskou populací využívány pouze sporadicky (maximálně jednou za měsíc, či dle potřeby). Tři informanti/ky nedokázali na tuto otázku odpovědět.

Tabulka 3: Řešené problémy Romů s využitím institucionální pomoci

(Použité zkratky: IFMT = informant/ka)

Řešené problémy Romů s využitím institucionální pomoci		
IFMT	Řešené problémy:	Využívané zdroje k řešení problémů:
1	Na pracovníky se s žádnými problémy neobrací	Rodina
2	Vyplňování různých žádostí Vyřizování korespondence Zajištění lékařské péče	Rodina Sociální pracovnice Mostu naděje
3	Vyplňování různých žádostí Vyřizování korespondence Zajištění lékařské péče	Rodina (manželka) Sociální pracovnice Mostu naděje Sex
4	Na pracovníky se s žádnými problémy neobrací	Rodina (družka)
5	Na pracovníky se s žádnými problémy neobrací	Rodina (manželka)

6	Vyplňování různých žádostí	Rodina Sociální pracovnice Mostu naděje
7	Nevlastnění počítače	Organizace s volnočasovými aktivitami Rodina
8	Vyplňování různých žádostí Vyřizování úředních záležitostí	Rodina Sociální pracovnice Mostu naděje

Zdroj: Vlastní výzkum.

Polovina informantů/tek uvedla, že se na instituce sociálních služeb obrací v souvislosti s pomocí s vyplněním různých žádostí. Vyřizování korespondence a zajištění lékařské péče uvedli 2 informanti z 8. Jako další řešené problémy v organizacích sociálních služeb se v odpovědích objevily nevlastnění počítače a vyřizování úředních záležitostí. 3 informanti/ky z celkového souboru uvedli, že se na pracovníky s žádnými problémy neobrací.

Jako využívané zdroje k řešení problémů se u všech dotazovaných objevila rodina. Dalším nejčtetnějším zdrojem je sociální pracovnice z organizace Most naděje (4 z 8 informantů/tek). A vždy po jednom se dále objevil sex a organizace s volnočasovými aktivitami.

Tabulka 4: Rodinné problémy Romů a způsoby jejich řešení

(Použité zkratky: IFMT = informant/ka)

IFMT	Rodinné problémy - způsoby řešení:
1	Nezaměstnanost – neuvedla způsob řešení Útěk matky od rodiny - pomoc otcovo matky Finanční tíseň - sociální dávky
2	Nezaměstnanost - příležitostná zaměstnání, evidence na úřadu práce Finanční tíseň - sociální dávky, půjčky Zadluženost – neuvedla způsob řešení Zdravotní stav - lékařské prohlídky, příspěvky pro osoby se zdravotním postižením Nedostupnost dětského psychiatra - dojíždění do Českých Budějovic Úřední dohled nad výchovou dětí - dohled sociální pracovnice

3	Nezaměstnanost - evidence na úřadu práce Finanční tíseň - sociální dávky Zadluženost (exekuce) – neuvedl způsob řešení Zdravotní stav - příspěvky pro osoby se zdravotním postižením, invalidní důchod Doporučení od lékaře dodržovat zásady správné životosprávy – neuvedl způsob řešení
4	Nezaměstnanost - neevidován na úřadu práce Diskriminace od majoritní společnosti – neuvedl způsob řešení Rasismus od majoritní společnosti – neuvedl způsob řešení
5	Žádné problémy doma neřeší - neuvedl způsob řešení
6	Nezaměstnanost - sociální dávky Finanční tíseň - sociální dávky
7	Finanční tíseň - sociální dávky
8	Nezaměstnanost – neuvedla způsob řešení Finanční tíseň – neuvedla způsob řešení Zadluženost - nijak neřeší

Zdroj: Vlastní výzkum.

Jako řešené rodinné problémy informanti/tky nejčastěji jmenovali nezaměstnanost a finanční tíseň (v 6 případech). Další problematikou je zadluženost a exekuce (ve 3 případech), zdravotní stav (ve 2 případech) a pouze jednou se objevily tyto odpovědi: útěk matky od rodiny, nedostupnost dětského psychiatra, úřední dohled nad výchovou dětí, doporučení od lékaře dodržovat zásady správné životosprávy, diskriminace od majoritní společnosti a rasismus od majoritní společnosti.

Problematiku nezaměstnanosti informanti/tky řeší příležitostným zaměstnáním, evidencí na úřadu práce a sociálními dávkami. Jeden informant uvedl, že i když je nezaměstnaný, tak není evidován na úřadu práce. Jako způsob řešení u finanční tísně informanti/tky uvedli sociální dávky a půjčky. U zadluženosti a exekuce neuvedli způsob řešení, či odpověděli, že to nijak neřeší. Zdravotní stav řeší lékařskými prohlídkami, příspěvky pro osoby se zdravotním postižením, či invalidním důchodem. Útěk matky vyřešil otec tím, že rodině pomáhá babička dětí, k dětskému psychiatrovi musí občané dojíždět do Českých Budějovic a úřední dohled nad výchovou dětí provádí sociální pracovnice. Další způsoby řešení nebyly uvedeny.

Tabulka 5: Neuspokojené sociální potřeby a přání Romů

(Použité zkratky: IFMT = informant/ka)

IFMT	Neuspokojené sociální potřeby a přání Romů:
1	Intenzivnější zájem sociálních institucí (s volnočasovými aktivitami) Větší nabídka volnočasových aktivit (na ubytovně) Větší kontakt s majoritní společností
2	Intenzivnější zájem sociálních institucí Institucionální vstřícnost Větší nabídka volnočasových aktivit (na ubytovně) Lepší vybavení ubytovny a okolí kolem ní Více kultury pro Romy (uspořádání grilovacích večerů na ubytovně) Lepší časová dostupnost městské hromadné dopravy Větší kontakt s majoritní společností
3	Romský sociální pracovník v sociálních službách Institucionální vstřícnost Rom u Městské policie Prachatic Změna zastupitelstva města Prachatic
4	Romský sociální pracovník v sociálních službách Institucionální vstřícnost Větší četnost poradenských služeb Romský klub v čele s romským sociálním pracovníkem Větší nabídka volnočasových aktivit Více kultury pro Romy (romské zábavy a festivaly)
5	Intenzivnější zájem sociálních institucí
6	Vše vyhovuje tak, jak je
7	Větší nabídka volnočasových aktivit
8	Intenzivnější zájem sociálních institucí

Zdroj: Vlastní výzkum.

Ze sebraných dat vyplývá, že polovina informantů/tek by v Prachaticích uvítala, kdyby se o ně více zajímaly všechny sociální instituce, včetně organizací s volnočasovými aktivitami. S touto sociální potřebou souvisí i větší institucionální vstřícnost. Dalším přáním informantů/tek bylo větší množství volnočasových aktivit i u nich na ubytovně. Dále by chtěli, aby byla ubytovna lépe vybavena, a to i společně

s jejím okolím. S těmito přáními úzce souvisí to, že by informanti/ky také uvítali více kultury pro Romy (například uspořádání grilovacích večerů na ubytovně, romské zábavy a festivaly). Dále by v Prachaticích přivítali, kdyby byl zde romský klub, v jehož čele by stál romským sociální pracovník. Romského sociálního pracovníka/pracovnici by uvítali i v jiné sociální službě a také u Městské policie Prachatice. Informanti/ky také postrádají více poradenských služeb, kontakt s majoritní společností, lepší časovou dostupnost městské hromadné dopravy a v neposlední řadě by uvítali změnu městského zastupitelstva. Pouze jedna informantka je spokojená se vším tak, jak to je.

4.2 Výsledky cílového souboru – Sociální pracovníci/pracovnice

Tabulka 6: Základní údaje o informantech

Informant/ka	Sebeidentifikace	Pohlaví	Věk	Sídlo organizace
1	Sociální pracovník	Muž	31 let	Prachatice
2	Sociální pracovnice	žena	42 let	Prachatice
3	Sociální pracovnice	žena	42 let	Prachatice
4	Sociální pracovnice	žena	25 let	Prachatice
5	Sociální pracovnice	žena	25 let	Prachatice
6	Sociální pracovnice	žena	37 let	Prachatice
7	Sociální pracovník	muž	35 let	Prachatice
8	Sociální pracovnice	žena	65 let	Prachatice
9	Sociální pracovnice	žena	58 let	Prachatice

Zdroj: Vlastní výzkum.

Výzkumného šetření se dále účastnilo devět sociálních pracovníků/pracovnic z Prachatických organizací sociálních služeb. Sedm informantek bylo ženského pohlaví a pouze dva informanti byli muži. Věkové rozpětí se pohybovalo od 25 do 65 let.

Tabulka 7: Využívané sociální služby romskou populací a jejich frekvence využívání

(Použité zkratky: IFMT = informant/ka)

IFMT	Využívané sociální služby:	Frekvence využívání sociálních služeb:
1	Sociální poradenství (odborné)	Jednorázová návštěva dvou Romů za posledních pět let
2	Žádné služby nyní nevyužívají	Žádné služby nyní nevyužívají
3	Žádné služby nyní nevyužívají	Žádné služby nyní nevyužívají
4	Volnočasové aktivity	Sporadicky - 1-2x za měsíc
5	Žádné služby nyní nevyužívají	Žádné služby nyní nevyužívají
6	Sociální poradenství (základní), poskytnutí a zajištění stravy, poskytnutí ubytování, individuální plánování, krizová intervence, úschova cenností, materiální pomoc	Každodenně, ale krátkodobě – cca 14 dní (maximálně 1 Romka za měsíc se zde ubytuje)
7	Sociální poradenství (odborné), kontaktní práce, výměnný program, orientační testování	1x za týden minimálně jeden Rom (identifikace Roma je pouze odhad sociálního pracovníka na základě zjevných znaků – neví, zda by se tak identifikoval i Rom)
8	Volnočasové aktivity (tancování, soutěže, závody, grilování), sociální poradenství	Sporadicky – 1x za měsíc
9	Sociální poradenství (základní), předškolní příprava, doučování, volnočasové aktivity	Pravidelně vždy 1-2krát týdně (někdy i častěji), a dále podle individuálního plánu, či jednorázově, dle jejich potřeb

Zdroj: Vlastní výzkum.

Z výsledných dat vyplývá, že nejvíce využívanou sociální službou je základní a odborné sociální poradenství (6 z 8). Další nejpočetněji zastoupenou službou jsou volnočasové aktivity (3 z 8). Pouze jednou se objevily tyto využívané sociální služby: poskytnutí a zajištění stravy, poskytnutí ubytování, individuální plánování, krizová intervence, úschova cenností, materiální pomoc, kontaktní práce, výměnný program, orientační testování, předškolní příprava a doučování. Tři organizace uvedly, že Romové žádné jejich sociální služby nyní nevyužívají.

Pravidelně využívají sociální služby Romové pouze ve třech organizacích, přičemž v jedné organizaci bylo uvedeno, že identifikace Rom/ka je pouze odhad sociálního pracovníka na základě zjevných znaků. Sociální pracovník si není jistý, zda by se tak identifikoval i sám uživatel/ka. Frekvence využívání sociálních služeb u dalších organizací je pouze sporadická (jednorázová návštěva dvou Romů za posledních pět let, maximálně 1-2x za měsíc), přičemž jeden sociální pracovník uvedl, že jim jejich organizace dává na vědomí existenci poskytovaných služeb, ale i přesto Romové nemají zájem tyto služby využívat. Dokonce organizace vydávala časopis (kde byly vzory žádostí atd.), který dostávali zdarma, ale stejně se větší účast neprojevila. Další tři organizace uvedly, že nyní nevyužívají žádní Romové jejich sociální služby.

Tabulka 8: Zmapování nejvíce řešených romských problémů v organizacích sociálních služeb

(Použité zkratky: IFMT = informant/ka)

IFMT	Nejvíce řešené problémy v organizacích:
1	Vyhlášení osobního bankrotu, dluhová problematika
2	Romové se na organizaci s žádnými problémy neobrací
3	Dluhová problematika
4	Romové se na organizaci s žádnými problémy neobrací
5	Romové se na organizaci s žádnými problémy neobrací
6	Nevyhovující bytové podmínky (rodinné problémy, hádky, přehlnutost bytů), pomoc s žádostmi
7	Využívání nízkoprahových služeb (výměnný program), sociální poradenství (domluva na léčbu)
8	Pomoc s žádostmi, dluhová problematika, vyřizování jednoduchých záležitostí (shánění něčeho do domácnosti), odkazování na úřady, pomoc s vyřizováním pohřbů, budování pracovních návyků
9	Pomoc s žádostmi, dluhová problematika, doklady (cestovní pasy), invalidní důchody, pomoc při ztrátě podnájem, odkazování na úřady, volnočasové aktivity, sociální poradenství (základní), zdravotní a sociální problematika člověka, pomoc při uplatňování práv a oprávněných zájmů, pomoc při obstarávání osobních záležitostí

Zdroj: Vlastní výzkum.

Z výsledných dat vyplývá, že nejvíce pomáhají organizace sociálních služeb s dluhovou problematikou a sepisováním žádostí. Dále informanti/ky jmenovali vyhlášení osobního bankrotu, nevyhovující bytové podmínky, výměnný program, domluvu na léčbu, vyřizování jednoduchých záležitostí (shánění něčeho do domácnosti), odkazování na úřady, pomoc s vyřizováním pohřbů a invalidních důchodů, budování pracovních návyků, pomoc s vyřizováním dokladů (cestovní pasy), pomoc při ztrátě podnájmu, volnočasové aktivity, sociální poradenství (základní), zdravotní a sociální problematika člověka, pomoc při uplatňování práv a oprávněných zájmů, pomoc při obstarávání osobních záležitostí. Tři organizace sociálních služeb uvedly, že se Romové na jejich instituci neobrací s žádnými problémy.

Tabulka 9: Pokrytí města Prachatice sociálními službami

(Použité zkratky: IFMT = informant/ka)

IFMT	Pokrytí města Prachatice sociálními službami
1	Velmi dobré pokrytí sociálními službami
2	Velmi dobré pokrytí sociálními službami
3	Velmi dobré pokrytí sociálními službami
4	Výborné pokrytí sociálními službami a úzká spolupráce mezi jednotlivými službami
5	Výborné pokrytí sociálními službami a úzká spolupráce mezi jednotlivými službami
6	Dobré pokrytí sociálními službami
7	Na velikost města dostatečné pokrytí sociálními službami
8	Výborné pokrytí sociálními službami, které jsou na vysoké úrovni
9	Dobré pokrytí sociálními službami, které vzájemně spolupracují

Zdroj: Vlastní výzkum.

Ve všech případech se informanti/ky shodli, že je na svoji velikost město Prachatice pokryto výborně, velmi dobře nebo dobře sociálními službami, které úzce vzájemně spolupracují a jsou na vysoké úrovni.

Tabulka 10: Chybějící sociální služby v Prachaticích

(Použité zkratky: IFMT = informant/ka)

IFMT	Chybějící sociální služby v Prachaticích
1	Sociální služby, kde by byl dostupný dětský psycholog a psychiatr
2	Sociální služby, kde by byl dostupný psycholog a psychiatr pro děti Sociální služby, kde by byl dostupný psycholog a psychiatr pro dospělé, vzhledem k dlouhé čekací době
3	Sociální bydlení
4	Nechybí žádná zásadní sociální služba
5	Posílení terénní sociální práce (organizace jí zřídí od srpna 2014)
6	Větší četnost návštěv o.s. Fokus České Budějovice
7	Denní stacionář pro bezdomovce Posílení terénní sociální práce
8	Sociální služba (pod dohledem autority - buď někoho z města, nebo schopného Roma), která by měla za cíl zaměstnávat brigádně Romy
9	Sociální služba pro děti do tří let Sociální bydlení

Zdroj: Vlastní výzkum.

Ve dvou případech se informanti/ky shodli, že ve městě Prachatice chybí sociální služba, v níž by byl dostupný psycholog i psychiatr pro děti a dospělé. S tím souvisí i další potřeba, kterou uvedla jedna informantka. Uvítala by v Prachaticích větší četnost návštěv o.s. Fokus České Budějovice. Další dva dotazovaní uvedli, že by bylo třeba ve městě zhotovit sociální bydlení. Sociálními pracovníkům a pracovnícím také chybí denní stacionář pro bezdomovce, sociální služba pro děti do tří let a nějaká sociální služba (pod dohledem autority - buď někoho z města, nebo schopného Roma), která by měla za cíl zaměstnávat brigádně Romy. V neposlední řadě by město potřebovalo posílit terénní sociální práci. Pouze jeden informant/ka uvedl/a, že v Prachaticích nechybí žádná zásadní sociální služba.

5 DISKUZE

Cílem práce bylo zmapovat sociální služby, které využívá romská menšina v Prachaticích. Pro výzkumnou část této práce jsem zvolila metodický postup kvalitativního výzkumu, který se jevil jako nejlepší volba pro reflexi využívání sociálních služeb romskou menšinou v Prachaticích. Výzkumný soubor tvořilo 17 informantů/tek, mezi nimiž byla zastoupena jak romská menšina žijící v Prachaticích, tak i sociální pracovníci/pracovnice z místních organizací sociálních služeb. Data byla sebrána technikou polostrukturovaného rozhovoru. Jednou z výhod této techniky jsou tzv. inquiry, tedy vysvětlení a upřesnění toho, jak informant/ka odpověď myslel (Miovský, 2006). Tato výhoda se významně projevila v rámci výzkumu této práce z důvodu náročnosti řady otázek.

Rozhovory byly zaměřeny na následující oblasti otázek: známé a využívané organizace sociálních služeb romskou menšinou v Prachaticích, frekvence jejich využívání, využívané sociální služby, řešené rodinné problémy Romů, způsoby řešení těchto situací, dále neuspokojené sociální potřeby romské menšiny a v neposlední řadě také chybějící sociální služby v Prachaticích. Celkem byly stanoveny tři výzkumné otázky.

První sledovaná oblast byla zaměřena na orientaci Romů v síti organizací sociálních služeb a jejich využívání. Orientaci v síti organizací sociálních služeb bylo přesně myšleno, jaké organizace Romové v Prachaticích znají, které využívají, jaké konkrétní sociální služby využívají a také byla zjišťována frekvence využívání. Jednotlivé údaje se nachází v tabulkách 2 a 7.

Z výsledných dat vyplývá, že romská populace ve městě Prachatice zná organizace sociálních služeb, kterými jsou Most naděje, Céčko, Coolna, Lungo Drom, Phénix, Sluníčko, Charitní domov sv. Dominika Savia pro matky s dětmi, Charitní ošetrovatelská a Charitní pečovatelská služba. Kolektiv autorů (2012) uvádí, že je v Prachaticích přibližně 40 sociálních a doprovodných služeb. Romové přitom znají pouze 9 z těchto organizací. Navíc sebraná data ukázala, že polovina romských informantů/tek neznala pojem sociální služba. Po vysvětlení či uvedení konkrétního

příkladu začali informanti/ky dále spolupracovat a sdělili, jaké organizace sociálních služeb znají, popřípadě využívají. Zajímavostí je, že 7 z 8 romských informantů/tek znali jména osob, které s nimi pracují, ale již nevěděli, že se jedná o sociální pracovníky/pracovnice. Někteří věděli, že je dotyčný sociální pracovník/pracovnice, ale už neznali název organizace sociálních služeb, nebo nevěděli, v jaké instituci uvedený pracovník/pracovnice působí.

Výše jmenované informace by mohly být zásadním sdělením pro sociální pracovníky/pracovnice, zda opravdu dávají dostatečně na vědomí občanům města Prachatice existenci sociálních služeb a možnosti využívání těchto služeb. Další otázkou je, zda tato nevědomost není u Romů způsobená pouze tím, že mnohdy nemají zájem tyto organizace využívat, a to i přes veškeré problémy, které musí řešit ve svých rodinách.

Celkem tedy Romové znají devět organizací sociálních služeb v Prachaticích, přičemž využívají pouze pět těchto organizací. Využívanými organizacemi jsou Céčko, Phénix, Lungo Drom, Most naděje a Coolna. Coolnu z pohledu sociálních pracovníků nevyužívá žádný Rom. Tato neshoda by mohla být způsobená tím, že Romové uvedli organizaci z dřívějších dob využívání a sociální pracovníci/pracovnice se snažili uvádět aktuální využívání jejich služeb. Kromě Phénixu se tyto organizace objevovaly i jako nejvíce využívané. S výše uvedenými výsledky se shodla i Rabenhauptová (2014), která také všechny výše uvedené organizace uvedla jako využívané organizace sociálních služeb romskou menšinou. Po sumarizaci všech výsledků se domnívám, že se Romům v Prachaticích nejvíce věnuje Most naděje a Lungo Drom. Mezi sociální služby, které Romové využívají, patří volnočasové aktivity (stolní hry, počítače, tancování), sociální poradenství (pomoc s žádostmi, splátkové kalendáře) a besedy ve školách (preventivní programy). U sociálních pracovníků a pracovnic se navíc objevily následující sociální služby: poskytnutí a zajištění stravy, poskytnutí ubytování, individuální plánování, krizová intervence, úschova cenností, materiální pomoc, kontaktní práce, výměnný program, orientační testování, předškolní příprava a doučování. Úplnou neshodu odpovědí nalézám v tom, že dvě organizace sociálních služeb, které jsem do výzkumu

oslovila, romští informanti/tky neuvedli ani jako využívanou organizaci sociálních služeb.

V tabulkách 2 a 7 je také znázorněna frekvence využívání sociálních služeb. Z tabulek vyplývá, že sociální služby organizací využívají Romové pouze sporadicky. Pravidelné využívání uvedli pouze tři organizace a dva Romové. Tři informanti/tky z romského souboru na frekvenci využívání nedokázali odpovědět.

Výše uvedené výsledky si vysvětlují tím, že Romové hledají podporu a pomoc spíše ve svých rodinách než v organizacích sociálních služeb. Rodina jako jeden z využívaných zdrojů k řešení rodinných problémů se objevila i u všech dotazovaných Romů, v tabulce 3. S tímto tvrzením se shoduje i Tibenská (2008), která ve své knize uvádí, že romské etnikum je známé svou snahou vyřešit své problémy vlastními silami (nejčastěji svými tradičními zvyklostmi a metodami). Dalším důvodem může být skutečnost, že Romové mají k organizacím nedůvěru, a proto se brání jakémukoli kontaktu. S tím se shoduje i Jakoubek a Budilová (2008), kteří ve své publikaci uvádí, že mají Romové nedůvěru nejen ke sčítání lidu, ale i k podobným věcem týkajícím se sociální problematiky.

První výzkumná otázka: S jakými problémy se romská menšina na organizace sociálních služeb obrací?

Z výzkumu vyplynulo, že se Romové nejčastěji obrací na sociální pracovníky/pracovnice v souvislosti s pomocí s vyplněním nejrůznějších žádostí, s vyřizováním korespondence, se zajištěním lékařské péče, s vyřizováním úředních záležitostí. Dále chodí do institucí sociálních služeb kvůli volnočasovým aktivitám (nejčastěji na počítače, když ho nemají v domácnosti, a na stolní hry). I zde se s těmito výsledky shoduje Rabenhauptová (2014), která navíc uvedla i další romské problémy, které se nachází v kapitolách 1.5 a 1.6. Všichni dotazovaní Romové uvedli jako zdroj k řešení problémů pomoc rodiny. Polovina navíc uvedla jako další zdroj pomoci sociální pracovníci z Mostu naděje a jeden Rom sdělil organizaci s volnočasovými aktivitami.

Sociální pracovníci/pracovnice jmenovali navíc tyto problémy: dluhová problematika, vyhlášení osobního bankrotu, nevyhovující bytové podmínky, výměnný program, domluva léčby, vyřizování jednoduchých záležitostí (shánění něčeho do domácnosti), odkazování na úřady, pomoc s vyřizováním pohřbů a invalidních důchodů, budování pracovních návyků, pomoc s vyřizováním dokladů (cestovní pasy), pomoc při ztrátě podnájmu, volnočasové aktivity, zdravotní a sociální problematika člověka, pomoc při uplatňování práv a oprávněných zájmů, pomoc při obstarávání osobních záležitostí. Dle Raichové (2001) mají Romové velmi pestré škálu sociálních a zdravotních problémů, se kterými se musejí potýkat sociální pracovníci, což se shoduje s výše uvedenou problematikou.

Kromě volnočasových aktivit a výměnného programu se všechny uvedené problémy dají řešit pouze sociálním poradenstvím (základním či odborným). Domnívám se, že tento fakt je podmíněn tím, že všechny organizace sociálních služeb poskytují minimálně sociální poradenství (základní či odborné), a proto je problematika, která se ho týká, nejvíce jmenovaná. I Česko (2006) uvádí, že každá organizace sociálních služeb musí poskytovat minimálně sociální poradenství (základní či odborné). Navíc dle mého názoru vysokou četnost jmenovaných problémů zajistily pouze jednorázové návštěvy Romů, které navíc mohly proběhnout v organizacích již v dřívější době. Takto usuzuji v návaznosti na výše uvedenou sporadickou frekvenci využívání organizací sociálních služeb.

Druhá výzkumná otázka: Reflektují nabízené sociální služby v Prachaticích problematiku romské populace?

Výzkum ukázal, že by polovina romských informantů/tek uvítala intenzivnější zájem sociálních institucí ve městě, přičemž tito Romové znají jen devět organizací a využívají jich pouze pět. Kolektiv autorů (2012) uvádí, že je v Prachaticích přibližně 40 organizací sociálních a doprovodných služeb. Tito poskytovatelé jsou dostupní všem občanům, tedy i romské menšině.

Prachatičtí Romové ve svých domácnostech řeší nejčastěji nezaměstnanost a finanční tíseň. Dále se v Prachaticích objevila zadluženost, exekuce, zdravotní stav, útek matky od rodiny, nedostupnost dětského psychiatra, úřední dohled nad výchovou dětí, doporučení od lékaře dodržovat zásady správné životosprávy, diskriminace a rasismus od majoritní společnosti. Matoušek (2007) uvádí, že jsou v České republice typické následující romské sociální problémy: nízká kvalifikace, nezaměstnanost, špatné bydlení, špatný zdravotní stav, závislost na sociálních dávkách, závislost na návykových látkách, zadluženost a kriminalita. Většina uvedených problémů se shoduje i s mými výsledky. Na všechny uvedené problémy (kromě nedostupnosti dětského psychiatra) může reagovat jediná sociální služba, kterou je opět sociální poradenství (základní a odborné). Všechny organizace tuto sociální službu poskytují, včetně dalších sociálních služeb. Oslovení/é sociální pracovníci/pracovnice se shodli na tom, že vzhledem ke své velikosti je město Prachatice pokryto výborně, velmi dobře nebo dobře sociálními službami, které úzce vzájemně spolupracují a jsou na vysoké úrovni. Jinými slovy, dle sociálních pracovníků/pracovnic, je dostatek sociálních služeb reagujících na celkovou situaci v Prachaticích, tudíž z jejich pohledu sociální služby reflektují problematiku romské populace.

Z mého pohledu nabízené sociální služby v Prachaticích také reflektují problematiku romské populace, ale bohužel Romové organizace sociálních služeb příliš nevyužívají. Podle všech sebraných informací je v Prachaticích dostatek organizací poskytujících sociální služby. Tyto instituce se snaží reagovat na situaci v tomto městě, do které je zahrnuta samozřejmě i problematika romské menšiny. Podle mého názoru, když už jsou sociální instituce zřízené a financované, tak by měly být i využívány. K výše uvedené romské problematice mě napadá otázka, zda by město Prachatice nepotřebovalo posílit terénní sociální práci, do které by spadala především služba sociálního poradenství (základního, odborného)? I v tabulce 5 je znázorněno, že by Romové uvítali, kdyby o ně měli sociální pracovníci/pracovnice intenzivnější zájem a pomáhali jim více řešit jejich nepříznivé životní situace. Z výše uvedených informací se lze domnívat, že romská populace pouze nechce docházet do organizací sociálních služeb, i když by pomoc od sociálních pracovníků uvítala. Posílením terénu by

se zvýšilo využívání sociálních služeb romskými obyvateli a klesl by počet problémů, se kterými si Romové nevědí rady. Díky streetworkerům by romská populace věděla o existenci více organizací a sociálních službách, které město Prachatice má. Z většího povědomí by se navíc mohla časem zvednout i četnost romských návštěv v samotných organizacích sociálních služeb. V tabulce 10 se shodli i dva sociální pracovníci, že by město také tuto službu potřebovalo posílit. Jeden z nich uvedl/a, že jejich organizace by měla od srpna zřídit terénní sociální práci, která bude cíleně zaměřená na sociálně vyloučenou lokalitu v Prachaticích, což může být dobrý začátek na čtenější využívání organizací sociálních služeb. Navíc by to mohl být podnět a inspirace pro další organizace. Dalším klíčem ke zlepšení společenského života Romů je dle Matouška (2007) už jen vzdělání. Přičemž upozorňuje, že vzdělávání dětí je spojeno s postojem ke vzdělávání u jejich rodičů.

Třetí výzkumná otázka: Jaké neuspokojené sociální potřeby mají Romové v Prachaticích?

Výsledná data ukázala, že by polovina Romů uvítala, kdyby se o ně více zajímaly všechny organizace sociálních služeb (včetně organizací s volnočasovými aktivitami a více institucí s poradenskými službami) a byly by i vstřícnější. Dále by Romy potěšilo více volnočasových aktivit na ubytovně a její lepší vybavenost společně s jejím okolím. Z výzkumu dále vyplynulo, že by informanti/ky chtěli více kultury pro Romy (uspořádání grilovacích večerů na ubytovně, romské zábavy a festivaly), a to především proto, aby neupadala jejich kultura a tradice. Dále by si přáli romský klub v čele s romským sociálním pracovníkem. Romského sociálního pracovníka/pracovnic by uvítali i v jiných sociálních službách a také u Městské policie Prachatice. Dále informanti/ky postrádají kontakt s majoritní společností, lepší časovou dostupnost městské hromadné dopravy a v neposlední řadě by uvítali změnu městského zastupitelstva.

Tuto výzkumnou otázku jsem dále doplnila odpověďmi od sociálních pracovníků/pracovnic. Ptala jsem se, jaké sociální služby v Prachaticích postrádají.

Nebylo třeba specifikovat, že by to měly být služby pro romskou menšinu, protože všechny poskytované sociální služby jsou nabízeny všem občanům (tedy i Romům). Z odpovědí je patrné, že zde chybí sociální služba, u které by byl dostupný psycholog i psychiatr pro děti a dospělé. S tím souvisí i další potřeba, a to větší četnosti návštěv o. s. Fokus České Budějovice. Další dotazovaní uvedli, že by bylo potřeba ve městě Prachaticích zhotovit sociální bydlení. Sociálním pracovníkům a pracovnícím chybí i denní stacionář pro bezdomovce, sociální služba pro děti do tří let a sociální služba (pod dohledem autority - buď někoho z města, nebo aby byl v čele schopný Rom), která by měla za cíl zaměstnávat brigádně Romy. V neposlední řadě by město Prachatice potřebovalo posílit terénní sociální práci, jak jsem již zmiňovala výše. Pouze jednomu informantovi/tce nechybí v Prachaticích žádná zásadní sociální služba.

Z odpovědí je patrné, že by romská menšina chtěla větší zájem sociálních institucí, institucionální vstřícnost a větší četnost poradenských služeb. Znovu bych zde chtěla poukázat na to, že by bylo vhodné v Prachaticích posílit terénní sociální práci, která by využívání sociálních služeb romskou menšinou zvýšila. Další romské přání bylo více kultury pro Romy. V tomto přání je rozpor s Marešem (2003), který uvádí, že Romové neuznávají hodnotu lidského a kulturního kapitálu jako majoritní společnost. Myslím si, že by bylo hezké, kdyby se nějaká organizace snažila tuto sociální potřebu vzít v úvahu a zorganizovala akce, o které mají Romové zájem. Z mého pohledu romská kultura upadá čím dál rychleji, o čemž svědčí i fakt, že dnešní Romové nezvládají pořádně ani spisovný romský jazyk, o čemž hovoří i Český rozhlas (1997-2014). Další sociální potřebou je Rom jako člen nějaké organizace (romský klub či Městská policie Prachatice). Tato potřeba se mi jeví jako další dobrý nápad. Jiná města to také podporují a zatím jsem neslyšela, že by byl nějaký problém. Spíše naopak, má to pozitivní vliv. S odpověďmi sociálních pracovníků osobně souhlasím, protože všechny uvedené sociální služby z mého pohledu také absentují.

Z výše uvedených údajů lze konstatovat, že cíl práce byl naplněn a výzkumné otázky byly zodpovězeny. Poznatky, které tato práce přinesla, mohou poskytnout organizacím sociálních služeb v Prachaticích zpětnou vazbu na danou problematiku

od romské menšiny. Tím mohou organizace dále reagovat na potřebnost konkrétních služeb a to se může projevit na četnějším využívání sociálních služeb v Prachaticích.

Z výsledků, které vzešly z provedených rozhovorů a získaných dat, lze formulovat níže uvedené hypotézy, na které by mohl odpovědět další provedený výzkum. Získané informace mohou být tedy podnětem pro další zkoumání této problematiky.

H1: Romská populace nejvíce využívá sociální poradenství.

H2: Organizace poskytující sociální služby reagují na romskou problematiku.

H3: Město Prachatice potřebuje posílit terénní sociální práci.

6 ZÁVĚR

Cílem práce bylo zmapovat sociální služby, které využívá romská menšina v Prachaticích. Teoretická část byla čerpána z odborné literatury. K naplnění cíle došlo díky kvalitativnímu výzkumu, který umožnil zachycení dynamiky názorů a postojů romské menšiny a sociálních pracovníků.

Za účelem splnění cíle práce, byly stanoveny tři výzkumné otázky:

VO1: S jakými problémy se romská menšina na organizace sociálních služeb obrací?

VO2: Reflektují nabízené sociální služby v Prachaticích problematiku romské populace?

VO3: Jaké neuspokojené sociální potřeby mají Romové v Prachaticích?

Odpovědi na výzkumné otázky vycházejí ze získaných dat, jejichž sběr proběhl polostrukturovanými rozhovory s informanty/tekami. Dotazovaní byli účelově vybráni z řad romské populace žijící v Prachaticích a z řad sociálních pracovníků/pracovnic z místních organizací sociálních služeb.

Za významné poznatky, které vyplynuly z mého výzkumu, považuji fakt, že romská populace ve městě Prachaticích zná devět organizací sociálních služeb, přičemž využívá těchto organizací pouze pět (Most naděje, Céčko, Coolna, Lungo Drom, Phénix). Mezi sociální služby, které Romové využívají, patří volnočasové aktivity (stolní hry, počítače, tancování), sociální poradenství (pomoc s žádostmi, splátkové kalendáře), besedy ve školách (preventivní programy), poskytnutí a zajištění stravy, poskytnutí ubytování, individuální plánování, krizová intervence, úschova cenností, materiální pomoc, kontaktní práce, výměnný program, orientační testování, předškolní příprava a doučování. Sociální služby organizací využívají Romové bohužel pouze sporadicky nebo vůbec. Pravidelné využívání uvedla necelá třetina informantů/tek. Rodina je nejvíce využívaný zdroj k řešení rodinných problémů, který se objevil u všech dotazovaných Romů. Jako další zdroj byla uvedena sociální pracovnice z Mostu naděje.

Sebraná data ukázala, že polovina romských informantů/tek neznala pojem sociální služba. Zajímavostí je, že 7 z 8 romských informantů/tek znali jména osob, které s nimi pracují, ale již nevěděli, že se jedná o sociální pracovníky/pracovnice. Někteří věděli,

že je dotyčný sociální pracovník/pracovnice, ale už neznali název organizace sociálních služeb, nebo nevěděli, v jaké instituci uvedený pracovník/pracovnice působí.

Z výzkumu dále vyplynulo, že kromě volnočasových aktivit a výměnného programu se uvedené romské problémy, se kterými se obracejí na sociální pracovníky/pracovnice, dají řešit jedinou sociální službou, a to sociálním poradenstvím (základním či odborným).

Romové by uvítali větší zájem organizací sociálních služeb a jejich vstřícnost. Dále by je potěšilo více volnočasových aktivit na ubytovně, její lepší vybavenost společně s jejím okolím, více kultury pro Romy, romský klub v čele s romským sociálním pracovníkem. Romského sociálního pracovníka/pracovnici by uvítali i v jiné sociální službě a také u Městské policie Prachatic. Dále informanti/ky postrádají kontakt s majoritní společností, lepší časovou dostupnost městské hromadné dopravy a v neposlední řadě by uvítali změnu městského zastupitelstva. Dle sociálních pracovníků je dostatek sociálních služeb reagujících na celkovou situaci v tomto městě, tudíž z jejich pohledu sociální služby reflektují problematiku romské populace. Navíc by uvítali sociální služby, kde by byl dostupný psycholog i psychiatr pro děti a dospělé, větší četnosti návštěv o. s. Fokus České Budějovice, zhotovení sociálního bydlení a denního stacionáře pro bezdomovce, sociální službu pro děti do tří let, sociální službu, která by měla za cíl zaměstnávat brigádně Romy, a posílení terénní sociální práce.

Jako možné řešení romské problematiky se nabízí posílení terénní sociální práce v Prachaticích, jejímž prostřednictvím by se romské nesnáze řešily v přirozeném prostředí uživatelů. Díky terénní práci by se dále možná zvýšila i četnost romských návštěv v institucích sociálních služeb.

Z výsledků, které vzešly z provedených rozhovorů, a získaných dat lze formulovat níže uvedené hypotézy, na které by mohl odpovědět další provedený výzkum.

H1: Romská populace nejvíce využívá sociální poradenství.

H2: Organizace poskytující sociální služby reagují na romskou problematiku.

H3: Město Prachatic potřebuje posílit terénní sociální práci.

Závěrem lze konstatovat, že cíl této práce byl naplněn a výzkumné otázky zodpovězeny. Poznatky, které tato práce přinesla, mohou poskytnout organizacím sociálních služeb v Prachaticích zpětnou vazbu na danou problematiku od romské menšiny. Tím mohou organizace dále reagovat na potřebnost konkrétních služeb, a to se může projevit na čtenějším využívání sociálních služeb v Prachaticích. Navíc mohou být získané informace podnětem pro další zkoumání této problematiky.

7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

1. *Agentura pro začleňování romských komunit* [online]. Praha: Úřad vlády ČR, ©2008. [cit. 2013-02-09]. Dostupné z: <http://www.romea.cz/dokumenty/agentura-def-2008.pdf>.
2. *Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti* [online]. Praha: GAC, ©2006. [cit. 2013-02-19]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/3043/Analyza_romskych_lokalit.pdf.
3. ČESKO. Zákon č. 108/2006 Sb. ze dne 14. 3. 2013, o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů* 14. 3. 2006, ISSN 1211-1244.
4. ČESKO. Zákon č. 372/2011 Sb. ze dne 6. 11. 2011, o zdravotních službách. In: *Sbírka zákonů* 1. 4. 2012, ISSN 1211-1244.
5. ČESKO. Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 8. 1. 2009, trestní zákoník. In: *Sbírka zákonů* 1. 9. 2010, ISBN 978-80-7208-782-2.
6. ČESKO. Zákon č. 66/2013 Sb. ze dne 19. 2. 2013, kterým se mění zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů. In: *Sbírka zákonů* 14. 3. 2013, ISSN 1211-1244.
7. Český rozhlas/Czech Radio. Romský jazyk. In: *Romové v České republice*. [online]. ©1997–2014 [cit. 2014-03-20]. Dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/19363>.
8. DAVIDOVÁ, E. a kol. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice*. 1. vyd. Praha: Triton, 2010. 256 s. ISBN 978-80-7387-428-5.

9. *Dobrovolnické centrum Prachatice* [online]. Prachatice: Krebul, o.p.s. Prachatice, ©2014 [cit. 2014-03-01]. Dostupné z: http://www.oskrebul.cz/krebul/index.php?option=com_content&view=article&id=71&Itemid=28.
10. FENCL, P. *Prachatice*. 2. vyd. Prachatice: město Prachatice, 2005. 106 s. ISBN 80-239-5443-1.
11. GLAJAR, V. a D. RADULESCU. „Gypsies“ *In European Culture and History*. 1. vyd. United States of America: Palgrave Macmillan, 2008. 263 s. ISBN 978-0-230-60324-0.
12. HENDL, J. *Kvalitativní výzkum*. 1. vyd. Praha: Portál, 2005. 407 s. ISBN 80-7367-040-2.
13. JAKOUBEK, M. a L. BUDILOVÁ. *Romové a cikáni – neznámí i známí: interdisciplinární pohled*. 1. vyd. Voznice: LEDA, 2008. 344 s. ISBN 978-80-7335-119-9.
14. JAKOUBEK, M. a T. HIRT. *Romové v osidlech sociálního vyloučení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2006. 414 s. ISBN 80-86898-76-8.
15. *Jihočeský streetwork Prevent* [online]. České Budějovice: Prevent Strakonice, ©2014 [cit. 2014-02-28]. Dostupné z: <http://js.os-prevent.cz/home>.
16. KAJANOVÁ, A. a kol. *Sociální práce s etnickými a menšinovými skupinami: Etnické, marginální a rizikové skupiny*. 1. vyd. České Budějovice: Zdravotně sociální fakulta, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, 2009. 104 s. ISBN 978-80-7394-181-9.

17. KAJANOVÁ, A., S. MATULAY a D. URBAN. Změny v postavení mužů a žen, dětí, mládeže a starších lidí v rámci zkoumaných rodin romské minority. In: DAVIDOVÁ, E. a kol. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice*. 1. vyd. Praha: Triton, 2010, s. 69. ISBN 978-80-7387-428-5.
18. KAJANOVÁ, A. a D. URBAN. Užívání návykových látek a gamblerství ve vztahu ke zdraví romských komunit. In: DAVIDOVÁ, E. a kol. *Kvalita života a sociální determinanty zdraví u Romů v České a Slovenské republice*. 1. vyd. Praha: Triton, 2010, s. 182 - 186. ISBN 978-80-7387-428-5.
19. KALEJA, M. a J. KNEJP. *Mluvme o Romech*. 1. vyd. Ostrava: Ostravská univerzita, 2009. 199 s. ISBN 978-80-7368-708-3.
20. KOLEKTIV AUTORŮ. *Katalog poskytovatelů sociálních a doprovodných služeb na území ORP Prachatice*. 1. vyd. Prachatice: CHANCE IN NATURE – LOCAL ACTION GROUP, 2012. 66 s. ISBN neuvedeno.
21. *Komunitní plán sociálních služeb v ORP Prachatice 2012-2014* [on-line]. Prachatice: město Prachatice, ©2011 [cit. 2013-12-12]. Dostupné z: http://www.prachatice.cz/docs/socialni_oblast/komunitni_plan_2012-2014.pdf.
22. *Kontaktní centrum Prevent PT* [online]. Prachatice: Prevent Prachatice, ©2014 [cit. 2014-02-28]. Dostupné z: <http://kcpt.os-prevent.cz/>.
23. *Krizové centrum – Centrum pomoci rodině a dětem* [online]. Prachatice: Portus Prachatice, ©2014 [cit. 2014-02-28]. Dostupné z: http://www.portusprachatice.cz/krizove-centrum_169.html.

24. KRYŠTOF, R. Způsoby obživy romských populací souvisejících s trestnou činností. In: *Polis: Podpora sociálně – integračních politik a služeb* [online]. 2005 [cit. 2013-12-12]. Dostupné z: http://www.epolis.cz/download/pdf/materials_37_1.pdf.
25. KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie zdraví*. 3. vyd. Praha: Portál, 2009. 279 s. ISBN 978-807-3675-684.
26. MAREŠ, P. Romové: Sociální exkluze a inkluze. *Sociální práce*. 2003, č. 4. s. 65-75. ISSN 1213-624.
27. MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi*. 2. vyd. Praha: Portál, 2010. 352 s. ISBN 978-807-3678-180.
28. MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. 2. vyd. Praha: Portál, 2008. 271 s. ISBN 978-80-7367-368-0.
29. MATOUŠEK, O. a kol. *Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení*. 1. vyd. Praha: Portál, 2007. 184 s. ISBN 978-80-7367-310-9.
30. MATOUŠEK, O. *Základy sociální práce*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 312 s. ISBN 80-7178-473-7.
31. MIOVSKÝ, M. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. 1. vyd. Havlíčkův Brod: Grada Publishing, 332 s. 2006. ISBN 80-247-1362-4.
32. NAVRÁTIL, P. a kol. *Romové v české společnosti: jak se nám spolu žije a jaké má naše soužití vyhlídky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 224 s. ISBN 80-7178-741-8.

33. NESVADBOVÁ, L. a kol. *Romská populace a zdraví. Česká republika – Národní zpráva 2009*. Dokument vznikl jako součást projektu: Health and the Roma Community: Analysis of the situation in Europe. Praha: Vzájemné soužití, 2009. 84 s. ISBN 978-84-692-5535-3.
34. NEŠPOR, K. *Návykové chování a závislost*. Praha: Portál, 2006. 170 s. ISBN 978-80-7367-267-6.
35. *Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež Céčko* [online]. Prachatice: Portus Prachatice, ©2014 [cit. 2014-02-28]. Dostupné z: http://www.portusprachatice.cz/nzdm-cecko_167.html.
36. *Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež COOLna* [online]. Prachatice: Portus Prachatice, ©2014 [cit. 2014-02-28]. Dostupné z: <http://www.portusprachatice.cz/cenik.html>.
37. *Občanská poradna Prachatice* [online]. Prachatice: Krebul, o.p.s. Prachatice, ©2014 [cit. 2014-03-01]. Dostupné z: http://www.oskrebul.cz/krebul/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=13&Itemid=26.
38. Otázky a odpovědi k zákonu č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a k zákonu č. 109/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o sociálních službách [on-line]. Praha: MPSV, ©2013. Poslední změna 2. 2. 2013 [cit. 2013-12-12]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/2974/otazky_odpovedi_22-rev.pdf.
39. PIERSON, J. a M. THOMAS. *Dictionary Of Social Work: The Definitive A to Z of Social Work and Social Care*. 1. vyd. New York: Two Penn Plaza, 2010. 245 s. ISBN 978-03-352-3881-1.

40. *Plán zimní údržby pro místní komunikace Města Prachatice v zimním období od 1. 11. 2012 do 31. 3. 2013* [online]. Prachatice: Město Prachatice, ©2012. [cit. 2013-02-09]. Dostupné z: http://www.prachatice.cz/docs/prilohy/00/00/99000000000007/04_Plan_ZU_2012-2013_-_na_web.pdf.
41. *Počet obyvatel v obcích České republiky k 1. 1. 2013* [online]. Praha: ČSÚ, ©2014. [cit. 2013-12-09]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/50002DF52B/\\$File/13011303.pdf](http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/50002DF52B/$File/13011303.pdf).
42. *Počet obyvatel ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností k 1. 1. 2013* [online]. Praha: ČSÚ, ©2014. [cit. 2013-12-09]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/50002DF529/\\$File/13011302.pdf](http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/t/50002DF529/$File/13011302.pdf).
43. *Portus Prachatice* [online]. Prachatice: Portus Prachatice, ©2014 [cit. 2014-02-28]. Dostupné z: http://www.portusprachatice.cz/portus-prachatice_1.html.
44. *Prachatice* [online]. Prachatice: město Prachatice, ©2013 [cit. 2013-12-12]. Dostupné z: <http://www.prachatice.eu/mesto/zakladni-informace/obyvatelstvo>.
45. *Primární prevence Phénix* [online]. Prachatice: Portus Prachatice, ©2014 [cit. 2014-02-28]. Dostupné z: http://www.portusprachatice.cz/primarni-prevence-phenix_168.html.
46. *Předběžné výsledky Sčítání lidu, domů a bytů 2011* [online]. Praha: ČSÚ, ©2013. Poslední aktualizace 14. 3. 2013 [cit. 2013-12-19]. Dostupné z: http://www.czso.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/predbezne_vysledky_scitani_lidu_domu_a_bytu_2011.

47. *Příručka pro obce – Agentura pro sociální začleňování. Bezpečnost a prevence kriminality* [on-line]. Praha: Ministerstvo životního prostředí, ©2012 [cit. 2013-12-12]. Dostupné z: http://www.socialni-zaclenovani.cz/07%20-%20Bezpecnost%20a%20kriminalita/07_Bezpecnost_a_kriminalita.pdf.
48. RAICHOVÁ, I. *Romové a nacionalismus?*. 1.vyd. Brno: Muzeum romské kultury v Brně, 2001. 247 s. ISBN 80-902-4769-5.
49. RENZETTI, C., D. CURRAN a S. MAIER. *Women, men, and society*. 6 vyd. Boston: Pearson, 2012. 576 s. ISBN 978-02-0586-369-3.
50. *Rodinné centrum Sluníčko* [online]. Prachatice: Portus Prachatice, ©2014 [cit. 2014-02-28]. Dostupné z: http://www.portusprachatice.cz/rodinne-centrum-slunicko_165.html.
51. Rozhovor s Hanou RABENHAUPTOVOU, Prachatice, nar. 20. 12. 1960. Prachatice 26. 2. 2014.
52. ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme - jde o to jak: dějiny, současná situace, kořeny problémů, naděje společné budoucnosti*. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. 144 s. ISBN 80-7178-250-5.
53. SLIVKA, R. Osnova pro vypracování Zprávy o stavu romské menšiny v kraji za rok 2012. In: *Zpráva o stavu romské menšiny v kraji za 2012 – Jihočeský kraj*. [online]. 2013 [cit. 2013-12-08]. Dostupné z: http://www.kraj-jihocesky.cz/file.php?par%5Bid_r%5D=88128...0.

54. *Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi Rodinka* [online]. Prachatice: Portus Prachatice, ©2014 [cit. 2014-02-28]. Dostupné z: http://www.portusprachatice.cz/socialne-aktivizacni-sluzby-pro-rodiny-s-detmi_170.html.
55. *Sociálně vyloučené lokality* [online]. 2009 [cit. 2013-12-12]. Dostupné z: <http://studie.blog.cz/0902/odbor-zdravotnictvi.>>.
56. *Statistické informace: Prachatice* [online]. Praha: ČSÚ, MPSV, PČR, ©2012. [cit. 2013-12-09]. Dostupné z: <http://www.odhadonline.cz/odhad-statistika-kriminalita-nezamestnanost-prumerna-mzda-nemoci-znalecky-posudek-odhadce-znalec-obec-prachatice-okr-prachatice/>.
57. *Strategický plán rozvoje města Prachatice pro období let 2010-2014* [online]. Prachatice: město Prachatice, ©2009. [cit. 2013-12-08]. Dostupné z: http://dataplan.info/img_upload/7bdb1584e3b8a53d337518d988763f8d/PT_Strateg_plan_rozvoje_mesta_2010_2014.pdf.
58. *Středisko výchovné péče Spirála* [online]. Prachatice: Spirála, ©2014 [cit. 2014-03-01]. Dostupné z: <http://www.spirala-krumlov.cz/php/?clanek=uvod>.
59. ŠIŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. Praha: Portál, 1998. 203 s. ISBN 80-7178-285-8.
60. TIBENSKÁ, M. Romové a duševní nemoci. In: *Psychiatrie pro praxi* [online]. 2008 [cit. 2013-12-13]. Dostupné z: <http://www.psychiatriepropraxi.cz/pdfs/psy/2008/04/14.pdf>.

61. VÁGNEROVÁ, M. *Psychologické podmínky vzdělávání zdravotně, sociálně a sociokulturně znevýhodněných lidí*. 1. vyd. Liberec: Technická Univerzita v Liberci, 2007. 72 s. ISBN 978-80-7372-184-8.
62. VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 3. vyd. Praha: Portál, 2004. 872 s. ISBN 80-7178-802-3.
63. *Zpráva o stavu romské menšiny v České republice za rok 2012* [online]. Praha: Úřad vlády ČR, ©2013. [cit. 2013-02-09]. Dostupné z: http://www.vlada.cz/assets/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/III_Zprava_pripominky_1_11_2013.pdf.

8 PŘÍLOHY

Všechny přílohy jsou nahrány na přiloženém CD

Příloha 1: Celkový seznam sociálních a doprovodných služeb ve městě Prachatice

Příloha 2: Námět okruhu otázek na rozhovor pro romské obyvatele

Příloha 3: Námět okruhu otázek na rozhovor pro sociální pracovníky/pracovnice

Příloha 4: Přepisy rozhovorů nedoslovnou formou do kasuistik (Romové/Romky)

Příloha 5: Přepisy rozhovorů nedoslovnou formou do kasuistik (Sociální pracovníci/pracovnice)